

Diuzed (Alan an) -MEVEL AR GARANTEZ

- « Hast buan, va faotrig ! » eme Soaz, gwreg ar munuzer, da Baolig, he mab.
« Echu e vo ar gouel a-benn ma vi erru er bourk ! »

C'hoarzin a reas ar bugel. « Ne vo ket, mamm ! » a respontas. « N'e-neus ket sonet kloh ar brosesion ; ema homañ c'hoaz en iliz, ha ne grogo ar gouel nemed goude ar gousperou ! »

- « Gwir eo, Paolig ; laka, da vihan, da zillad kaerra, ar re am-oa prenet dit da-geñver gouel Yann !

Splannaad a reas dremm Baolig, evel an oabl e-kreiz miz east. Pebez levenez en e zaoulagad ! En em wiska a reas prim-ha-prim. Plijoud a ree dezañ, dreist-oll, e vragou hir hag e dok nevez. Soñjal a ree gantañ e oa deut da veza eur gwaz hag e hellfe bragal evel ar baotred yaouank all.

Selaouit 'ta ! bez' e oa pemzeg vloaz dija, hag e oa krog da labourad gand e dad.

Rei a reas ar vamm eur billed ugent real da Baolig en eur lavaroud : « Ha diwall, va mab, da zispign an oll arhant-se ; red e vo dit miroud eun toullad gwenneien evid warhoaz ! »

- « Ya, mamm ! » Hag ar bugel en hent.

Tost eun hanter- eur goude, e oe er bourk. Pa zegouezas war ar blasenn, edo an oll hoariou o vond en-dro. Bez' e oa eno eur gazeg-vezevenni, gand kezeg, evel-just, kirri bihan, moh, ezen, kornigellou, ha me 'oar-me ! En he hichenn e oa eur harousel fentuz gand kadoriou stag ouz al lein diwar-bouez chadennoù ; eun “torrgouzoug” a reed anezañ. Tro-war-dro, yaouankizou e-leiz.

Pez a lakee an arvesterien da froma da vad, e oa eul leurenn digompez, warni eun naer, eur pikol hini, va Doue ! divent, livet, e glaz, gand skantou teo war he hein, euzuz, eur spont, he genou o tisteurel flammennou ruz. Pelloh e oa logellou a bep seurt gand tennadegou evid an dud yaouank ha stalioù evid ar vugale, enne c'hoarielloù ha madigou.

Mond a ree Paolig war e horregez, euz an eil stal d'eben. Prena a reas, a-benn ar fin, pevar realad gwastell rag an naon a oa deut dezañ o kantren, dizehan, war ar blasenn leun a dud hag a drouz.

A-daol-trumm, e oe klevet eun daboulin o tregerni hag eur hleron o tiffamma an êr, kalz kreñvoh c'hoaz eged savar ar c'hoariou. Kerkent e teredas an oll, Yann Grenn e penn kenta, êz da gompren.

Bez' e oa, a-dreñv d'an iliz, eur sirk gand e deltenn ledan, louet, adaozet liez gwech, med nêt, koulskoude. War eul leurenn uhel, e helled gweled an daou zoner oh ober o zeiz gwella gand o binvioù hag, en o hichenn, eur plahig a drizeg vloaz bennag o tañsal.

Gwisket e oa gand eur zê verr ha, pa droidelle, e veze gwelet he bragez vihan gwenn-kann.

Flourig-kenañ e korolle ; gweñv meurbed e oa he horv mistr hag heh izili moan. Lakaad a ree he mousc'hoarz koantig evel eur vleunienn-roz war he dremm skarnilet dindan an oll amzer.

Pa oe echu todillon spontuz ar muzik, en em lakeas neuze da huchal gand he mouez skiltruz : « Antreit ! antreit, paotred ha merhed, hastit buan rag ne vo ket a blas evid an oll !... eur skoed hepken... eur skoed ! » Hag o selloud ouz Paolig, a oa stok outi, e lavaras : « Allo, paotrig, deus 'ta ! » Ruzia a reas Paolig beteg e ziskouarn ; lakaad a reas e zorn en e hodell dehou hag e santas eur pez eiz real ha daou bez pevar real. Petra ober ? Arabad dezañ distrei d'ar gêr paour-raz. Med tremen heb ober plijadur d'ar plahig, ne oa ket en e halloud, kennebeud. « Ma ! » - a zoñjas - « ne brenin ket ar madigou a felle din kaoud ! »

Hag eñ o sevel dre an diri koad da gemer e villed.

Mousc'hoarzin a reas ar gorollerez pa dremenas-eñ e-biou dezi. Kement-se a entanas kalon Baolig hag a lakaas e spered da vervi. Erru dindan an deltenn, eh azezas e-touez eur bern tud ; med ken strafuillet e oa ma n'anavezas den.

Ne reas tamm fed ebed, kennebeud, ouz ampartiz ar hoarierien-ouesk, ouz ar hezeg, na zoken ouz ar furlukined.

Gortoz a ree... netra ?... piou ?...

A-greiz oll, e larnmas kalon Baolig en e greiz. Edo ar plahig vihan o krapa, êz-kenañ evel enr gwiñver, beteg laez ar sirk. Eno e tapas krog e barrenn goad eur vrañsigell striz a-walh. Neuze en em lakaas da wea-disgwea he horv hag heh izili, ken na grene an arvesterien gand ar spouron. Paolig, eñ, a zerre e zaoulagad, beb ar mare, o soñjal edo ar plahig o vond da goueza war al leurenn galed. Hast e-noa ma echufe an arvest.

Erfin eh azezas-hi war ar varrenn hag e kasas eur pok d'an dud, dres war-du Paolig. Hemañ a gredas e oa ar pok evitañ e-unan nemetken. Hag e oe aloubet e spered gand eul laouenidigez divent...

Dond a reas er-mêz, goustadig, da heul an arvesterien ; med ne guitaas ket tro-war-droiou ar sirk. Bep gwech ma veze eun abadenn nevez, e teue da zelloud ouz ar gorollerez ha, beb gwech, e ree homañ eur zin bennag dezañ, a grede-eñ.

- « Aon am-eus ema peg da dreid ouz an douar hizio ! », a lavaras eur heneil da Baolig. Hemañ a ruzias hag a guitaas ar gouel da vond etrezeg ar gêr, e benn leun-chouk a vennoziou kemmesket hag e galon o skei evel eun horz.

*

**

Antronoz e savas Paolig diwezad a-walh. Skuiz divi e oa.

- « En em wisk buan, Paolig ! », eme ar vamm, « hizio ema an adpardon ; pedet om da verenna e ti Job ar Gov ! »

Gorreg-gorreg e savas ar paotr yaouank. Pa oe prest, e heulias e gerent dre ar gwenodennou hag ar gwaremmou.

E-pad ar valeadenn, ne lavaras grik ; seblantoud a ree beza sanket en eun huñvre ha ne responte nemed a-dreuz goulennou e vamm pe e dad. Richana a ree an evnedigou laouen er girzier hag er brouskoajou. Kalon Baolig a dride ouz o hlevoud.

Debri a reas e verenn buanna ma hellas ; ha koulskoude, na saouruz e oa ar meuziou. « Kemer da amzer 'ta ! », a lavare Job, « bremaig e vo c'hoariet boulou ! ».

Dioustu goude ar pred, pa welas Paolig ne oa den o teurel pled, e kuitas ti Job ar Gov, tiz warnañ, hag e redas etrezeg ar bourk. Pa erruas du-hont e oa eur hwezenn buill o tiruillal a-hed e livenn-gein. Sehed e-noa. Med felloud a ree dezañ miroud e bez pevar real diweza.

Mond a reas war-du ar sirk. Ne oa ket digor c'hoaz. Gweloud a reas an dud yaouank, paotred ha merhed, oh ober “chinadeg” kazel-ha-kazel, ar gwaz o tougen disglavier e garedig a-dreñv d'e gein.

Paotred e-leiz en ostaleriou.

Prestig, e kreskas tamm-ha-tamm trouz ar blasenn. Klevoud a reas Paolig todillon ar sirk ha, kerkent, e oe en e gichenn, e zaoulagad paret war an dañserez vihan. Siwaz ! n'e-noa nemed pevar real. Neuze e tehas, digalonekaet mik, eur glahar poaniuz ouz e waska.

C'hoantaad a reas treuza ar blasenn, med harzet e oe gand eun engroez stank a vugale a youhe a-bouez-penn.

Edo ar redadegou o kregi.

Da genta e oe dihoantet ar re vihan. Goude-ze e oe lakaet ar re vrasa war eur reñk. Oll, pe dost, o-doa eun advragou ha botou skañv evid redeg êsoh. -

« N'eus den 'bed ken ? », a houlennas ar gward-mêziou.

D'ar galv-se, e seblantas da Baolig edo o tihuni. Gweloud a reas, amzer eul luhadenn, ar maout o tond gantañ hag an arhant o tiskenn en e zorn. Neuze e huchas d'ar gward : « Geo ! me ! ».

Diroll a reas an oll da hoarzin. « Paolig an hini eo ! », eme Julig, mab ar higer, eul lampon ma oa unan. Hag an teodou da vond en-dro. Evid gwir, fentuz a-walh e oa ar bugel a felle dezañ kemer perz er redadeg. Re hir e oa e vragou ha re uhel e dok.

- « Ahanta ! », eme ar gward, « deus amañ war al linenn, paotrig, ha gra da wella ! » Neuze e oe kontet beteg tri. Kemer a reas ar ganfarted tiz-braz dioustu. Bez' e oa teir gwech tro ar blasenn da zeveni.

N'hellas ket Paolig heulia ar re all, da genta ; re amparfal e oa gand e zillad zul...

Ha setu greet eun dro... hag unan all. Edo war-nez ar paotrig koll e galonvad, pa welas, en e spered, skeudenn ar plahig koant oh ober sin dezañ.

Trumm, e kreskas e nerz. Ober a reas eur strivadenn spontuz ken na zigoras e henou, e deod o tond er-mêz evel hini eur hi. Gounid a ree, tamm-ha-tamm, war an dachenn ; tizoud a reas e geneiled ha tremen e-biou deze. Neuze, avad, e skoas evel eur bir war-du ar gward, youhadennou an arvesterien ouz e atiza. Hag evel-se eh erruas d'ar pal er penn kenta.

Pa oe roet dezañ eur billed ugent real, e redas heb mui gortoz beteg ar sirk hag eh antreas, berr warnañ. Nag a lorh en e zaoulagad ! Galloud a ree, eur wech ouspenn, estlammi dirag e vuia-garet...

En noz-se e kouskas evel eur broh. Antronoz veure, e oe dihunet gand e dad : « Poent eo, va faotr ! Mad eo ar c'hoari-las, med arabad ankounac'haad al

labour ! ». Digeri a reas Paolig e valvennou ha bazaillad en eur zistenna e zivreh.

Diouz ar beure e labouras gand kalon. Goude kreisteiz, evelato, e kemere eun ehan beb ar mare ; neuze e chome da brederia.

- « Allo ! Paolig ! », a hope e dad.

Ar zul war-lerh e oa gouel ar barrez nesa. Kerkent hag e verenn, e oe Paolig en hent, da lavaroud eo, e kemeras a-dreuz d'ar parkeier hag an traoniennou evid erruoud buannoh.

Daoust hag ar sirk a vefe du-hont ? Ne oe ket desevet ar paotr yaouank. Adgweloud a reas plahig he mousc'hoarz lirzin ha karantezuz. En dro-mañ, e oa sur mad Paolig he-doa sellet-hi outañ nemetken ; hag e tistroas d'ar gêr eüruz-meurbed ha doaniet war eun dro. Rag penaoz e rafe bremañ da dremen e zulveziou ?

Labourad a reas kaloneg e-doug ar zizun. D'ar zadorn e klevas unan euz ostizien e dad o komz diwar-benn gouel Kêr Pleudour. « Ya ! », a lavare, bez' ez eus ivez eur sirk ! » Gwad Paolig a sklusas en e wazied. Kêr Bleudour !... siwaz ! pemzeg kilometr ! N'eus forz ! Ar zul degouezet, hag amprestet gantañ marh-houarn Job ar Gov, e ruille Paolig etrezeg Pleudour, a-benn-herr, lorch ennañ.... Malloz ! a-daol-trumm e tihwezas e rod a-raog. Petra ober ? N'e-noa netra da adaoza e venveg. An dremenerien ne reent van ebed outañ. Mond a ree dalhmad an amzer e-biou. Hag ar boan-spered o leunia e galon, e tistroas Paolig d'ar gêr heb na ouezas biken dre beleh e oa deut. Ne wele nag an hent, nag ar hleuziou, nag ar gwez. Ne oa dirazañ nemed eun daolenn, hini ar sirk hag, en e gichenn, eur plahig koant, marzuz, gwisket e gwenn, o tañsal hag o vousec'hoarzin.

*

**

Chom a ree kerent Paolig e kroazhent Sant-Laorañs, daou gilometr bennag diouz ar bourk. Eno ez eus eur chapel goz krignet he mogerious gand an amzer hag ar hinvi.

Eur wech ar bloaz, da zeiz ar pardon, e son he hlohig sklintin. War eun uhelder eo bet savet, hag euz ar garidou e heller gweloud, er pellder, liou gwer ar mor o floura, dre amzer sklêr, liou glaz an oabl. War-du ar reter, setu tour bihan iliz Tremar, pintet faro a-uz d'eun draonienn don ma tifluk diouti iliz Sant Mikêl.

Neuze, pelloh, tour Plouvraz, uhel ha mistr. Euz kostez ar huz-heol, e weler, tostig-tost, iliz Tredonder ha, war linenn an dremmwel, tour Pluzur, koantig-meurbed ha damguzet e-touez an deliadur.

Euz tu ar hreisteiz ez eus eun uhelgompezenn gand bokedou gwez ha tiez gwenn oh ober pikou sklêr en o hreiz...

Munuzer, eta, e oa tad Paolig, dres el leh ma kej an hent a ya euz Sant-Mikêl da Bluzur, gand an hini a guita ar bourk da vond etrezeg Tredonder. Derhel a ree ar vamm eun ostaleri vihan ma teue enni kouerien peurvuia, hag eun

nebeud tremenerien. En tu all d'an hent e oa ti-soul eun devezour, Loeiz e ano. Bez' e oa anezañ eun den sioul, eun tammig abaf, marteze. Ne gomze ket nemeur, med hegarad e oa koulskoude e-keñver an oll. Bez' e-noa eur verh, Mari heh ano, drant ha lirzin, beo-buhezeg, fistillerez evel he mamm, speredeg ivez, med, siwaz, skañvbenn da weloud ha lezireg war ar studi. Da bevarzeg vloaz e oe dilammet euz ar skol ha kaset da zeski he micher, er bourk, e ti Mon Briel, eur gemenerez ampart ha brudet-kaer. Nepell diouz ar hroazhent e veve ar Yonkoured, en eur vereuri vraz dalhet a-ratre ha kempennet hervez ar hiz.

Eun den kreñv e oa Yonkour, ar perhenn, ar mestr ; braz ha sonn e gorr, ruz e zremm, faro heb rogentez med diêz a-wechou, dreist-oll p'en-deveze eur mennoz da gas da benn ha pa gave re a vein war e hent. Plijoud a ree dezañ diskouez e oa pinvidig ; neuze e felle dezañ dastum tud e-leiz en-dro dezañ da zebri, da lipad boesoniu a bep seurt ha d'ober korvadou.

E wreg ne lavare morse ger. Derhel a ree an ti nêt ha kempenn. Bez' o-doa daou vugel : Loeiz, eur paotr a driweh vloaz, ha Soazig, tost pemzeg. Homañ a oa bet skoliet mad ; bremañ e sikoure he mamm en ti, med diou pe deir gwech ar zizun ez ee d'ar bourk da zeski gwriad. Hag eno, e ti Mon Briel, e kave Mari. Disheñvel-krenn e oa an diou blah ; koulskoude e plijent an eil d'eben...

A-dreñv da liorz ar Yonkoured e oa eur parkig bet feurmet d'ar munuzer evid derhel e vuoh. Aliez eh ee Paolig ennañ da vesa e loen. Hag eno e lenne, eh huñvree, e prederie. Beb an amzer e nije e spered pell diouz ar vro war eskell skañv e faltazi virvidig.

Eur zulvez m'edo e-giz-se o soñjal, azezet war wrimenn ar park, e klevas eur vouez sklêr, sklintin ouz e hervel.

Soazig Yonkour an hini e oa : « Petra emhout oh ober, Paolig ? », emezi, flourig-kenañ. « Lenn a ran ! », a respontas-eñ. - « Ha petra a lenne ? » - « Feiz ! eun istor burzuduz ! »

Ha Paolig da gonta dezi. Plijoud a ree d'ar baotrez an istoriou marzuz. Beteg-henn n'he-doa lennet c'hoaz nemed leoriou-skol hag e oa krog d'en em domma ouz ar hontadennou a garantez.

Hag evel-se e teuas, muia ma hellas, da gavoud Paolig. Azezet en eil e-kichenn egile, e lennent pellig a-walh heb lavaroud ger. A-wechou, e paoueze Paolig da lenn, e zellou kollet e don an oabl. Neuze e houlenne Soazig : « Peleh ema da spered 'ta, Paolig ? ». Divorfila a ree hemañ ha ruzia en eur vouc'hoarzin.

D'an abardaez, eun tammig a-raog koan, en em guitaent, laouen meurbed.

Eun devez m'edont o-daou kichenn-ha-kichenn, o lenn pep hini euz e gostez, e lavaras Soazig : « Setu amañ eun istor iskiz ! » - « Petra 'ta, Soazig ? » « Konta a reer, em leor, e oa eet kuit eur plah yaouank da heul eur c'hoarier teatr ma oa kouezet-hi e karantez evitañ. Beva a rejont a-gevred eur pennadig hag, a-benn ar fin, e oe dilezet ar paour-kêz plah gantañ. Hag en em veuzas-hi gand ar glahar a zraste he halon ! »

Adaleg neuze e chomas Paolig dilavar, eur vrumenn o talla e zaoulagad.

**

Tremen a reas an amzer, ha pardon ar barrez da dostaad. Dond a ree Paolig nervusoh-nervusa ha kintuz. Mall a oa warnañ adgweloud ar staliou, ar c'hoariou, ha dreist-oll, ar sirk. Ne grede ket soñjal e teufe en-dro ar plahig weñv, an dañserez c'hoarzuz. Bralla a ree e spered euz an esper divent d'an dihoanag mantruz.

Pa 'z ee d'ar park, a-boan ma selle ouz Soazig. Glaharet e veze homañ dirag kemend a zigasted. Esea a reas gouzoud ar pezh a ankenie spered he hamarad. Seul-vui ma veze respontet dichek, seul-vui e felle dezi frealzi ene truezuz ar paotr yaouank. Ha tamm-ha-tamm e santas Soazig en he hreiz flemmadenn ar garantez...

Degouezoud a reas erfin koulz ar pardon. Kerkent hag ar gwener, e oe gwelet an termaji o sevel o staliou. D'an noz, goude koan, ez eas Paolig beteg ar bourk. Edod oh aoza an naer vraz hag ar harousel. Antronoz e tistroas adarre. Goullo e oa plasenn vihan an iliz ; sirk ebed. Hag e teuas ar paotr yaouank d'ar gêr, eun enkreiz distourmuz o kreski ennañ.

D'ar zul, ne reas nemed dond ha mond war ar blasenn hep selloud ouz netra, hep komz gand den, hep kemer perzh er redadegou. A-boan ma voñjouras Soazig pa dremenas en he hichenn... Goude koan, e teuas koulskoude d'ar gorolladeg noz a veze dalhet, bep bloaz, dindan ar hohu klozet mad gand stalafiou a-ratoz. Med Paolig ne zañse ket. Azezet e oa etre eur gannerez hag eur hoz plah yaouank, diou fistillerez na reent nemed kaozeal diwar-benn hemañ pe homañ ha, dreist-oll, a-zivoud aferiou an tiegeziou, dibunet en-dro d'ar poull-kanna.

Mond a reas Paolig kuit ken heuged ma oa bet gand an diotachou-ze. Med, e toull an nor, e chomas evel eur peul hep galloud ober eur fiñvadenn, zoken. Soazig a oa dirazañ gand eur zê ruz-roz, mistr ha kaer. He mamm a oa ganti ; ober a reas sin da Baolig dond war he lerh. Dañsal a rejont o-daou liez gwech. Kemmet a-grenn e oa ar paotr yaouank o santoud etre e zivreh korv tomm ha gweñv e amezegez. Ne wele ken den er zal. Ne wele ket zoken Loeiz, breur Soazig, o troiata gand Mari, merh an devezour. Ne baoueze ket da zañsal ganti.

Ken ma lavaras ar gannerez : « Ma welfe ar Yonkour kement-se, e rafe eur zavar, peadra da stroñsa an ivern a-bez ! » - « Eur geurenⁱ, evelato », a eilgerias ar plah yaouank koz - « ha neuze, Mari vihan n'ema ket he zeod en he yalh ; pebez daoulagad kaer ha lufuz en he fenn ! »...

Tostaad a reas diwez ar bal. Mond a ree an dud er-mêz a beb eil. Soazig a oa eet d'ar gêr gand he mamm. Loeiz a gendalhe d'ober lez da Vari ha da zañsal ganti. Paolig, eñ, a oa chomet azezet war eur bank, e spered hag e galon strafuillet da vad... Pa oe eet ar vuzisianed er-mêz gand an Aotrou Mêr, e reas Paolig eun tamm hejadenn d'e skoaz hag e kemas hent ar gêr, hent Sant Laorañs.

Edo al loar o para war ar bourk he bannou melen ha glan, bargedenn ebed o kuzad kelh alaouret an noz. Gweloud a ree Paolig, evid ar wech kenta, skeud

an tiez oh en em astenn war ar strêdou evel c'hoariellou dihwezet. Sioul an traou ! eet an dud d'o hlud.

Treuzi a reas hent Kervasker ; neuze eh erruas e kreh grav Kerouriez. Eno eh azezas eur pennadig da brederia e skeud eur bod bezo. Prestig e klevas trouz treid. Daou amourouz e oant, dilavar, o vond goustadig, kazel-ha-kazel.

Paolig a anavezaz neuze Mari ha Loeiz. Ha kement-se a reas plijadur dezañ. Bremañ e oa sur mad, eñ ivez, euz e garantez evid Soazig. Netra ne hellfe ken trubuilla e nozveziou nag e labour. Gweloud a ree an amzer-da-zond splann hag eüruz dirazañ. Hag, en eur hwitellad, e skoas war-du ti e gerent. Seblantoud a ree ar stered dañsal en-dro d'al loar.

II

E kegin vraz ar Yonkoured e oa didrouz-kenañ ar verenn. Ne gleved nemed taoliou doaniuz an horolaj o kerzoud war hent ar beurbadelez en eun doare ingal ha didrehuz.

Azetet e oa ar vamm, evel boaz, e penn an daol, stok ouz an oaled. Ne lavare ger, rag ar mestr ne oa ket pell.

En he hichenn edo Soazig, he fri en heh asied, o tebri begadou soubenn gand eul loa laosk. A-dal dezi e seblante he breur Loeiz beza seiset. Er penn all d'an daol edo an daou vevel : unan koz, eur varvenn hir ha loued dezañ hag unan yaouank na zave e benn nemed d'e stoui adarre, trumm.

En e zav e-kichenn ar prenest, Yonkour, diflach, sonn, ruz e benn, ha dezañ daoulagad droug, a zelle er porz. Pa veze er stad-se, e chome an oll sioul, prest da houzañv eur barrad arne savet e penn lorhuz ar mestr. Petra 'ta a oa c'hoarvezet gantañ ? Trumm e tistroas ; neuze e tirollas eur wir gorventenn ken na stouas ar pennou beteg an asiedou : « Mil kurun an Diaoul ! Petra on-me deut d'ober war an douar kriz-mañ ? Emaon o labourad, o poania, a-dal va yaouankiz evid seveni eur mennad ; deut on a-benn d'hen ober, da lavaroud eo da veza pinvidig ha da berhenna, dindan bannou an heol, eun dachennad vad a zouar founnuz. Ha setu bremañ va feadra, ken prisiuz evidon hag evidoh, war-nes mond da get war zigarez karanteziou diboell ! » Selloud a reas an daou vevel an eil ouz egile ; hag int kerkent er-mêz. An tad a gendalhas : « Ya ! eur verh am-eus, unan hep par, a zoñje din ; felloud a ree ganin ober anezi eur plah a-zoare, doujet hag enoret gand an oll, dimezet gand eun Aotrou, eur bourhiz bennag hag a lakafe eun tamm lufr er famill. Ha setu-hi o vond, da haloupad, evel eur strakell, war-lerh eur micherour, eun den a netra ! »

Ruzia a reas Soazig beteg he herhenn.

- « Allo ! allo ! Fañch ! », a gredas lavared ar vamm, « n'int c'hoaz nemed bugale ; n'ema ket mennoz an eureudi en o spered ! »

- « Gwellloh e vefe dit serri da henou, Janed ; te an hini a zo kirieg da gemend-mañ. Piou eo ar mestr amañ ha piou a wel sklêr e pep tra ? Ya, e pep tra ; rag bez' ez eus gwasoh c'hoaz. Gweloud a rez ar penn mouzet a zo aze ez kichenn ? Da vab an hini eo. Ahanta ! ema hennez ivez o heulia eun hent

orgeduz. Ya ! n'eus kaoz nemed euz ar genaoueg-se hag euz merh Rene, an devezour... Eur verhodenn, eur skañvbenn, mad hepken da livha he dremm. He zad 'n-eus gwenneg ebed... Da get, a lavaran deoh, ema va oll draou o vond !... rivinet e vin ! »

- « Paour-kêz Fañch ! », a lavaras ar vamm, « ankounac'heet eh-eus an amzer reuzeudig, gwechall, pa oam on-daou mevelien en heveleb mereuri, du-hont, e Trevriz, e ti ar Houerou koz ? Pegen eüruz e oam, daoust d'ar mestr beza garo a-walh ! Selaou, Fañch ; gouzoud a reer, er barrez a-bez, emaut oh ober da zeiz gwella evid kemer plas ar mêr koz, eet da anaon. Siwaz ! n'eo ket e-giz-se eo e teuio ar maout ganit ! »

Sioullaad a reas raktal mestr an ti ; med chom a ree sanket en e spered levezon ar balhder, hag e respontas :

- « Gand va arhant e teuin a-benn euz va enebourien ! »

- « Beteg gouzoud, beteg gouzoud ! », eme ar vamm.

Neuze e oe klevet skei ouz an nor. Kerkent e teuas tre eur pesketaer ; sekretour an ti-kêr an hini e oa. « Te an hini eo ! », eme Fañch hegarad-meurbed, ha tenerraet en eun taol. « Sehed am-eus ; hag en tu-hont n'am-eus paket dluzenn ebed ; n'ouzon ket petra a hoarvez gand ar pesked er bloaz-mañ ! », a lavaras ar sekretour en eur hoarzin. « Marteze », a gendalhas, « e vo êsoh din paka moueziou evidoh pa erruo ar votadeg ! » Hag e reas eun taol-lagad da Fañch. Hemañ a ruzias eun disterra, e zaoulagad o lugerni hag e vruched bolzennet deut da veza uhelloh eged e ziouskoaz.

Ne oe ken kaoz euz an dud yaouank en deiz-se e mereuri ar Yonkoured.

*

**

Abaoe nozvez ar pardon e oa deut Soazig ha Paolig da veza mignoned vraz. Bep sul, e-leh chom, evel diagent, el liorz, e-kichenn ar vereuri, da lenn pe da zivizoud, ez eent pelloh, war-du eur barrez bennag ma n'anavezent ket kalz a dud.

Tomma a reent e-giz-se muioh-mui an eil ouz egile. Ober a reent eur houblad dispar e kened o yaouankiz.

E-pad ar goañv n'helljont ket ober baleadennou hir, rag dond a ree buan an abardaez. Med pa zegouezas an nevez-amzer, e teuas an traou da wellaad evite.

Bez' e oa eun draonienn hag a blije deze kenañ. En em gavoud a reent bep sul stok ouz eur vilin vleud war dro div eur goude kreisteiz. Heda a reent ar ster vihan e-touez ar brouskoajou hag ar bokedou sapr. Eul leh digenvez-meurbed ma tigoras o halonou d'an eirusted. Trouz ebed, nemed richan seder an evnedigou pe bouderez ar gwez ha sourad unton an dour o kantren, lezireg, evel eun naer, e-mesk ar hlazvez.

Hag a-unan gand kan an natur, kanaouenn dener o gwazied o kas a-dreuz o horv goursao ar garantez...

*

Tostaad a reas sioulig miz mae ma oa bet lakaet ar votadeg. Krog e oa spered ar barrezianiz da veza hilliget ha, zoken, strafuillet gand kudenn ar mêt nevez.

Gouzoud a ree an oll edo Yonkour war ar reñk, euz kostez ar re ruz. « Feiz ! eun den a zoare ! », a lavared, « lorhuz a-walh, marteze, pinvidig, sur-mad, med brokuz war eun dro ha speredeg. Siwaz ! 'n-eus tamm deskamant ebed ! » - « Petra ar foeltr a ra kement-se ! », a drohe sekretour an ti-kêr, « me an hini a ray al labour evitañ ! » Hag evel-se e houneze Fañch Yonkour moueziou euz an eil deiz d'egile.

Ya ! med roet e oa bet da gredi dezañ ez afe muioh c'hoaz war-raog ma tilezfe eun toullad kamaraded en askont ma oant, hervez, re ruz. Chom a ree Fañch en entremar. Kaer e-noa ar sekretour e zizaoni, e chome ar Yonkour aheurtet evel eur pemoh. C'hoant e-noa da gemer eun toullad re wenn war e roll. « Ma ! gwaz a-ze evidoh ! », a lavaras skrivagner an ti-kêr. « Ho lezel a rin eta : med n'ho-po mouez ebed diganim. Hag ar pezh a gollot ne vo ket restaolet deoh gand ar re o-deus roet aliou fall deoh a-ratoz kaer. Kenavo. Fañch, keuz ho-po. Med mond a rin memestra da dañva ho sistr gwech an amzer ! »

Eun devez edo Fañch o kabala en ostaleri ar hroazhent ma n'e-noa ket lakaet e dreid eno pell amzer a oa abalamour da Baolig a zave, hervezañ, re e fri war-dro ar vereuri, evid gweloud Soazig. Bez' e oa tud e-leiz er zal. Ha Fañch da hopal d'an ostiz : « Prena a ran diganit an oll voutailladou a zo aze war ar stalioù. Pegement e talvezont ? » Hag egile da respont : « N'az-peus ket arhant a-walh d'o faea, Fañch ! »

Chom a reas ar houëriad sebezet. « Arhant a-walh ? Ne ouzout ket ema dirazout unan euz re binvidika ar barrez ? » « A hell beza. Fañch : med, en timañ, ne vez ket prenet koustiañs an dud onest ! » - « Koz munuzer a netra, mond a ran kuit : med adaleg ar bloaz da zond, ne feurmin ken va fark dit hag e kasi da vuoh da beuri e-leh ma kari ! » - « Mir da bark, Fañch, ha tag gantañ, ma karez ! »

Neuze e tirollas Fañch : « Da vab an hini a vo taget ganin eun devez bennag ; n'houlan ken gweloud al lampon-ze o tond da rodal en-dro d'am merh. Klevet az-peus, koz kalficher koad ? » Hag eñ er-mêz.

Ar gwall-zarvoud-se a oe eun taol-glahar evid an amourouzien. Ne helljont ken en em weloud an eil egile nemed dre guz, ha pell diouz Sant-Laorañs.

Padal, ne ree Fañch nemed sotonioù. Eur vodadenn a oa bet dalhet dindan ar hohu hag eno e lakaas ar zelaouerien da hoarzin leiz o genou pa fellas dezañ mond war al leurenn-bleñk da respont d'e enebourien. N'hellas ket zoken ranna eur ger.

Hag e tiskennas, touteg, diwar e glud.

Da noz ar votadeg, pa oe embannet niver ar moueziou dastumet gand pep hini, e chomas mantret ar paour-kêz Fañch ; chomet e oa er-mêz. Er hontrol, e amezeg, ar munuzer, a drehe war an oll.

Darbet e oe d'ar houëriad lorhuz mouga gand ar vez hag ar gounnar. Kerkent ez eas kuit evel eur hi foetet. Hag e klevas eur vouez o hoapaad : « Ema Fañch ar Moan o vond d'ar gêr war-lerh eur pred re dreud ! » Pa dremenas, eun hanter-eur diwezatoh, dirag ostaleri ar hroazhent, e touas e rafe muia ma hallfe a zroug d'an tiegez daonet-se.

Mond a reas da gousked hep selloud ouz den, eur ranngalon boaniuz ouz e waska...

E-keit-se, e c'hoarie las eun toullad yaouankizou er bourk. Blejal a reent gand ar joa da veza trehet war an tu-eneb. Eun tammig re a cholori a reent. memestra. Ma lavaras eur bourhiz : « Mais vous voulez donc la guerre civile ? » - « Petra a fell dezañ lavaroud ? », a houlennas eur vaouez koz. Hag Anna ar Berr da respont, ken dicheg ha kustum :

« La guerre civile ?

Kann etre an toull hag an ibil ! »

War-lerh ar bourd-se e savas eur hoar zadenn divent. Med tamm-ha-tamm, e krogas an dud da vond da glask o hlud hag e kouezas, erfin, ar bourk e sioulder an deveziou pemdez.

III

Bez' e oe tomm-poaz an amzer en hañv a heulias ar votadeg. Kraza a ree an oll blant, boull al legumajou ha rouez an avalou-douar. Med a-drugarez Doue, seblant vad evid an avalou...

Dond a reas buan ar medèrèz. En êr griziaz miz eost, e sourre safron ingal ar vedèrèz a-unan gand kan dibar ha skiltr ar skrill-douar...

Neuze eh erruas an dorna. Ne oa er vro, nemed teir dornèrèz : hini Pipi al Louz, hini Jili ar Braz hag hini Loeiz euz Kerigner. Red e oa, eta, gortoz pellig a-walh ma vezed bet er penn kenta er bloaz tremenet.

Pa oe deut tro Fañch Yonkour, e vodas hemañ e amezeien gustum, nemed ar munuzer hag e vab Paolig. Pipi al Louz a oa eno gand e ve kanik. Diazezet e oa bet an dornèrèz e penn uhella al leur ma oa pintet eno ar berniou gwiniz, ar bern heiz hag ar bern kerh.

Kemer a reas pep hini e blas ; kerkent e tregernas eur zutelladenn skiltruz, hir, bouzaruz, hag e krogas ar rod-lañs da drei. Straka a reas ar gorreou war ar poleou seh ; eur boudou, tano da genta, a greskas e vouez beteg dond da veza eun hirvoud reiz, ingal, a lakaas ar vicherourien da stoui war o labour. En neh, war ar bern kenta, e taoublege, a-daoladou, ar vugale, hag e savent o horv adarre evid skei ar feskennou war daol an dornèrèz. Ar boueter a dane krog er horzennou dizereet hag a skoe e genou lonteg an ardivink. Hemañ a ree eur youhadenn a lakae an oll da skrija ; goude, e sioullae eur pennadig, tra ma veze o hoi e voued.

War gostez an dornèrèz, e oa daou zen kreñv o hortoz ma vefe leuniet o zeier gand ar greun prisiuz.

Stok ouz an dornérez edo an hejerez-plouz. Gwea a ree he gwalenn-gein. evel eun naer divent, da zougen ar holo beteg eur steudad merhed yaouank a gase anezañ goude-ze, war-du ar bern, gand ferhier koad.

En o zouez e oa Mari ha Soazig, aketuz o-diou, rag en o hichenn, e oa daou baotr yaouank a zave ar plouz war ar bern.

Sanka a reent o forh dir er holo dastumet e-harz o zreid. Neuze, o reuda o horv, e tibradent o forhad hag eh astennent, o divreh da genta, ha, goude-ze, unan hepken, e doare da dizoud lein ar bern.

Bez' e oa fouge e kalon Vari rag unan euz ar wazed-se a oa Loeiz, mab an ti. Hag hemañ, etre daou zamm, ne baouez ket da zelloud ouz ar plah yaouank, dreist-oll pa stoue he horv en eur ziskouez he divronn stard ha gwenn-kann oh horella war he bruched dizolo.

Soazig, hi, a laboure heb ehan ; med ne zelle ket nemeur ouz ar paotr all a oa savet dija war ar bern plouz, deut da veza re uhel... Diwezad a-walh eh echuas an dorna. Ha war-lerh eur pred fonnuz ha saouruz, e tistroas pep hini d'ar gêr, skuiz divi, evid kousked eur banne a-raog adkregi gand eun devez all.

*

**

Dizoaniet euz an dornadegou, e soñjas adarre an oll er goueliou hag er pardoniu.

N'e-noa gwelet Paolig e garedig nemed diou wech pe deir, pell a oa, ha c'hoaz, dre laer. Pa ouezas e vefe heh unan-penn er vereuri, e-pad oll zevez ar pardon, evel plah ar gêr, e prederias pell-amzer war an tu da gaoud eun digoll. Hag e kavas. Beure-mad, e savas Soazig ; mouskana a ree en eur wiska he dillad. Paolig e-noa prornetet dezi e tremenfe heb mond d'ar bourk, e-doug ar pardon. Ha kement-se a reas kalz a blijadur d'ar plah yaouank.

Mond a reas homañ d'an overenn-veure d'ar bourk, daoust d'ar barrez all beza kalz tostoh. Pa dremenas dre ar hroazhent, e-biou da di Paolig, e sellas ouz ar prenest, en neh. Med ar paotr vaouank ne oa ket savet c'hoaz. Hag e kendalhas gand he hent.

Pa zegouezas Soazig en iliz eh azezas stok ouz eur piler en damskeud hag eno, heb ober van ouz den nag ouz netra, e reas eur bedenn a-greiz kalon da houlenn ma vefe roet dezi ar joa da weloud he muia-karet hir amzer en deiz-se.

Erru er gêr, e cheñchas he dillad hag e reas en-dro d'an ti : ar hambrou, an arrebeuri, ar gegin. Mond-dond a ree, dilavar hag evel dianket. He zad a oa o troha e varo e-kichenn ar prenest heb ranna grik. A-greiz-oll a teuas c'hoant da Zoazig da gana. Med ne reas nemed eur mouskan, plijuz a-walh. Ken na chomas ar Yonkour difiñv d'he selaou. Petra ar foeltr a oa c'hoarvezet ganti ? - a zoñje - hi ken mouzet abaoe eur pennadig. Ne oa ket Fañch evid kompren.

- « Janed ! », a huchas joaiuz, skaotet eo ar pennhoh ; prest on, ha te ? »

- « Diskenn a ran dioustu, Fañch ! », a respontas e wreg.

Nemeur a amzer goude, ez eent o-daou etrezeg ar bourk da dremen o devez e ti keneiled. Loeiz a ziskennas d'e dro, a reas sin d'e hoar en eun doare hegarad meurbed hag e lohas. Êz e oa divinoud peleh edo o vond.

Ar mevel yaouank a oa eet kuit, eñ ivez : « Kee da vale ! », e-noa lavaret ar mevel koz, « me a daolo pled d'ar bitrakou d'ar zul ha d'al loened ! »

*

**

Paolig, eñ, a oa prest war-dro nav eur. Kantreal a reas eur pennadig en-dro da vereuri ar Yonkoured, o skoacha a-dreñv d'ar girzier. Pa welas e oa eet ar vistri er-mêz, e tostaas goustadig-goustadig ouz an ti. Siwaz ! edo ar mevel koz o tond euz ar marchosi. Ruzia a reas ar paotr yaouank.

- « Arabad dit en em chala ! », a lavaras dousig ar paotr koz, « komprenet em-eus pell 'zo. Kee d'ar gegin ; ne vo den amañ a-raog an noz ; kemer a ri da verenn ganim hag evid pez a zell ouz ar peurrest, me a blede gantañ, na ra ket a wad fall ! »

Ha Paolig tre... Ne gredas ket Soazig he daoulagad, da genta. Med ken braz e oa he laouenidigez ma saillas davetañ ; hag e pokas dezañ kaloneg, eun daerenn e korn he lagad splann.

Debri a rejont o merenn a-gevred. Memestra, ne oa ket gwall-zioul an daou zen yaouank. Beb an amzer e taolent eur zell dre ar prenest. « Bezit dijen 'ta ! », a lavare Erwan, ar mevel.

Skaotet al listri e lavaras Erwan : « Mond a ran d'ober tro ar parkeier ; kenavo an abardaez ! » Hag eñ war-du ar mêziou.

- « Red eo din », eme Soazig, « mond d'ar hrignol da gerhad greun evid ar yer. Deus da rei eun taol sikour din, Paolig ! » Ha Paolig war he lerh. Ar greun a oa berniet en eul lab, e penn an ti-annez. Eno e oa ivez eun tammig foenn, chomet ne oueze den perag. « Azezom ! », a lavaras-hi, en eur vouez karantezuz, « amañ war ar foenn ! »

Pegeid e chomjont evel-se, chouchet muioh-mui an eil ouz egile, difiñv ? N'o-defe ket gallet hen lavaroud. Pa zeujont en-dro euz o huñvre, edo o muzellou peg an eil re ouz ar re all.

Siellet e oa etreze eul le nevez, digomz, glan ha stard, a gredient.

IV

Tremen a reas ar miziou, didrabas a-walh, splann, herreg. hag e teuas ivez ar houlz evid Paolig d'ober e zervij.

Biskoaz n'e-noa prederiet diwar-benn an darvoud-se ha, pa resevas e baperenn engalv, e vanas badaouet. Red e oa dezañ mond da Wengamp ma vefe greet eur zoudard anezañ.

Evel eun taol-kurun e tegouezas ar helou. Red e vefe dezañ, eta, chom triweh miz kent adkregi gand ar vuhez arvaruz, med eüruz, a oa e hini tost daou vloaz 'oa. Hag e oe sammet e galon. Hag e ouelas Soazig evel pa vefe bet he haredig ouz he huitaad da viken. Med bez' e oa Paolig eun den a youl. Tremenet e varrad poan spered, e kavas an tu da frealzi e goantig ha da lakaad enni muih c'hoaz a fiziañs en amzer da zond.

Loha a reas eur beurevez. Kimiadi a reas diouz Soazig, eur zamm ponner o waska e vruched ; med gelloud a reas kuzad e vennoziou doaniuz.

Kemer a reas an treñ, ha koueza en eun huñvre don. A-greiz-oll e chomas e vagon a-zav. « Gwengamp ! Gwengamp !... », a hope eun implijad. « Dija », a zoñjas Paolig. Hag eñ war ar hae. Diskenn a reas, goude-ze bali an ti-hent-houarn, hag e verennas en eun ostaleri.

Neuze ez eas war-du ar hazarn. Gweloud a reas paotred yaouank eveltañ oh antren er porz gand o malizennou. Bez' e oent paket gand eun adjudant ; ha Paolig, eñ ivez evel just.

A-benn an abardaez e oa gwisket ar paotr yaouank. Na fentuz hag amparfal en em gave, en dillad-se o-doa servijet, e-pad ar brezel braz, da veur a zoudard a beb ment.

Antronoz e oe dihunet gand sonerez eur hleron. « Peleh emañ ? », en em houlennas. Kompren a reas buan. Dond a reas eur zerjant er gambr ; blejal a ree evel eur pemoh. « An oll d'an traoñ, hag afo ! » Ma setu an danvez soudarded er porz. Eno e kavjont an adjudant a reas deze eun tamm prezegenn a-raog mond da zebri o lein.

Ne oant ket evid herzel da vousec'hoarzin rag paotr e haloñsou ne oa ket distagellet mad, hag e spered a oa brumennet eun disterra... Diêz, evel just, e oe an deveziou kenta ; med, tamm-ha-tamm, e kustumas Paolig diouz ar hazarn, e gamaradou nevez, an iz-ofiserien, an ofiserien, ar fuzuill, ar vindraillerez, an taoliou farserez hag oll diotachou ijinet gand spered ar baotred a vev a-gevred.

Skriva a ree aliez d'e vestrez eul lizer hir, leun a garantez hag a esper. Hemañ, avad, a veze kaset e ti Mari, ar gemenerez, ha, dre hanterouriez Loeiz, e helle Soazig e lenn. Homañ, euz he zu, a ree an heveleb tra ; hag evel-se e oe skoulmet etre an daou amourouz eul liamm startoh c'hoaz eged en a-raog...

Bez' e oa er hazarn eun ofiser hag a blije dezañ ar sportou. Bemdez e vode en-dro dezañ ar zoudarded amparta war an dachenn-ze. Paolig a oa eur maill anezañ. Redeg, lammad, krapa d'ar gordenn hag all, a ree en eun doare dispar. Ken ma lavaras an ofiser : « Red e vo dit mond war wellaad c'hoaz ! » Ha bemdez ez ee gand hiniennou all, d'ar zal embrega. Eno e oe desket dezañ pleustri war ar varrenn, an diou-lagadenn, ar veskellenn ha meur a ardivink all. Dond a reas e gorv da veza solud ha gwevn war eun dro.

Diêz e veze dezañ, eta, mond e kêr evel kalz a zoudarded yaouank, war-lerh o devez. Med kement-se ne chale ket Paolig. Chom a ree en e gambr da skriva pe da lenn. A-wechou ez ee beteg ostaleri ar hazarn da eva eur banne ha da gaozeal.

A-benn ar fin, e oe aotreet ar zoudarded da gaoud eur bermision, gwech an amzer. Ne veze ket pell Paolig oh en em farda. Ha yao ! war-du an treñ...

Diskennet euz e vagon en-deveze c'hoaz pemp kilometr bennag da gerzoud a-benn erruoud e ti e dud.

Aliez e kave Soazig ouz e hortoz hag ez eent o-daou kazel-ha-kazel etrezeg Sant-Laorañs, chouchet an eil ouz egile, dilavar, eüruz. D'ar zul e veze red teurel pled ouz Fañch Yonkour. Abaoe ar votadeg ne oa ket divouzet ; ne zelle hogos ouz den ; droug e-noa ouz an oll. Mari, ar gemenerez, merh an devezour, ne oa ket kennebeud war e baperou, daoust dezañ da gredi e oa echu ar garantez etre Loeiz, e vab, hag hi.

Homañ a oa deut, gand an oad, da veza sioulloh. Chom a ree joaiuz memestra. Eur vestrez war ar gwriad e oa ; ken na oa chomet er gêr, war he hont. Ha n'eo ket an ostizien a ree diouer dezi. Startaet e oa bet an ere etre an daou amourouz e-pad m'edo Loeiz oh ober e zervij. Dieub e oa bremañ ; med, siwaz ! ne grede ket c'hoaz komz euz dimezi.

Tremen a reas ar zizuniou hag ar miziou en heveleb doare evid Paolig ha Soazig. A-benn ar fin, e oe anvet Paolig da genta soudard ha, nebeud goude, da gorporal.

Eur zulvez m'edo er barrez gand dillad nevez-flamm ha galoñsou ruz-tan, e oe komzet diwar e benn e mereuri ar Yonkoured.

An tad, Fañch al Lorh, a drohas kerkent : « galoñsou, a lavaran-me ; sardined nemetken ; komzit din euz lietennou bihan aour ; eno ema an dalh ! »

Aheurtet e oa ar paotr koz...

*

**

Eur beurevez m'edo ar zoudarded gronnet en eur garrezenn en-dro d'an adjudant, e lavaras hemañ : « Setu amañ, da heul, anioiu ar re a zo bet dibabet evid mond d'an Naoned. Warhoaz ema an disparti ! » Paolig a glevas gand glahar e ano o tond er-mêz euz muzellou an adjudant. Antronoz veure, gand an treñ eiz eur, e kimiade Paolig diouz kêr-Wengamp. Edod e-kerz ar goañv. Staliet mad en eur vagon, e selle ar zoudard ouz ar mêziou o tiroll o farkou goulo, o gwez noaz hag o mereuriou melen-loued. Er pellder, milinou-avel. Brumennet e oa ene Paolig.

...Ne oa ket heñvel kazarn Naoned ouz hini Gwengamp, e stumm ebed ; na doare ar zoudarded, kennebeud. Edo bremañ Paolig en eur skwadron euz ar hirri-arme hag e oa deut da veza brigadier e-leh korporal. Eno e teuas da anavezoud gwelloh ar hezeg. Beure-mad, e veze dihunet gand eur zonerez iskiz, drant-kenañ ha plijuz meurbed. Bez' e oa galv an drompill, startoh kalz eged hini ar hleron.

War-lerh eun embregerez pemdezieg, e teuas da veza eur marher dispar. Ha kement-se a lakaas lorch ennañ.

Skriva a ree aliez d'ar gêr ha, dreist-oll, da Zoazig. Galloud a reas kaoud an aotre da dremen tri devez e-touez e dud ; hag e lohas euz an Naoned, eur joa divent oh aloubi e gorv a-bez ken n'helle ket chom en e blas e kombod an treñ.

Mond-dond a ree euz an eil penn d'egile, a-hed an trepasou, evel p'en-defe c'hoantaet erruoud d'ar pal buannoh...

Biskoaz n'e-noa tremenet Paolig eur bermision ken plijuz, ken c'hweg, ken klok. Kredi a reas bale gand Soazig er bourk, a-wel d'an oll. Ha feiz ! ober a reent o-daou eur houblad hep par. Kaer he-doa mamm Baolig rei heh ali war ar poent-se, ne ree ar mab van ouz den nag ouz netra.

-« Taol pled ervad, mabig ! », a lavare-hi. « Mar deo kemmet eun disterra spered Fañch Yonkour, ma teu amañ gwech an amzer, da eva eur banne, ma kaoze muioh gand an dud, kement-se ne dalvez da netra evidout. Biken ne asanto rei e verh dit. Mennoz ar votadeg da zond a zo, moarvad, en e spered, hag e fell dezañ cheñch penn d'ar vaz. Bez war evez, va bugel ! »

Pa guitaas Paolig e gerent hag e vestrez evid distrei d'an Naoned, ne chome ken dezañ nemed eun toullad miziou da zeveni er zervij. Med tremen a ree an amzer goustadig-tre.

Neuze en em lakeas ar paotr yaouank da lenn muioh eged biskoaz. N'eo ket al leoriou a ree diouer dezañ. Deski a reas bep seurt traou ; hag e teuas evel-se e spered da gompren gwelloc'h buhez an den ha talvoudegez al labour-skol. Siwaz ! red e oe dezañ lezel a-gostez meur a leor ha n'hellas ket mond pelloc'h war-du an deskamant. Neuze ne lennas ken nemed leoriou polis ha kontadennoù a garantez. Peadra da leunia e eurvezioù vak beteg deiz an dieubidigez.

V

Dond a reas erfin, evid ar zoudard yaouank, devez ar frankiz. D'ar zul e tlee mond kuit. E-pad ar zizun ez eas bemdez, d'an abardaez, da bourmen gand eun toullad kamaraded. Hag eh anavezaz gwelloc'h eged diagent strêdoù kêr an Naoned.

Ar zadorn, evel m'edont o stleja o zreid a-hed ar staliou braz, e klevjont eur zonerez trouzuz, bouzaruz ; neuze e tremenas e-biou dezo eur pikol gwetur karget a vuzisianed. Eur sirk an hini a oa oh ober bruderez e-sell abadennoù an noz-se ha re an deiz war-lerh. « Ma'h afem fenez d'an arvest ? », a ginnigas unan euz ar zoudarded. « Eur bermision-noz on-eus, arabad c'hwita war an taol-mañ ! »

War-dro eiz eur hanter edont war ar blasenn ma oa savet an deltenn vraz. Kaer e oa homañ, nevez-flamm ; en a-raog e oa bet savet eul leurenn ledan, uhel a-walh ha kinklet brao.

Prestig e pignas warni eun toullad muzisianed, gwisket en eun doare dispar hag en em lakajont da hoari bep seurt tonioù anavezet mad gand ar bobl.

Goude-ze, e teuas war al leurenn eur plah yaouank kaer a ugent vloaz bennag, du-pod he bleo, du-glaou he daoulagad, morlivet, med ront he dioujod. He horv a oa hir a-walh, mistr, ar pezh na harze ket ouz ar higennou da veza stard ha leun. Gwisket e oa gand eur zae berrig ha dantelezet eun disterra.

Dañsal a reas en eur stumm souezuz, marzuz ; ma stlakas an oll o daouarnioù gand laouenidigez hag estlamm.

Dioustu goude-ze e tigoras eur ouel hag ez eas an dud e diabarz ar sirk. Hag ar zoudarded da heul.

Pa dremenas Paolig dirazi, e chomas da zelloud outi, heb fiñval, evel eur peul. Ne baoueze ket a zispourbella e zaoulagad evel pa vefe bet strobinellet gand eun naer. Neuze e tirollas ar plah yaouank da hoarzin leiz he genou.

Kement-se a feukas Paolig, distrei a reas ha loha, a-benn-herr, war-du ar hazarn. Mond a reas kerkent d'e wele heb gouzoud dres ar pez a oa c'hoarvezet gantañ. Ne gouskas ket nemeur en noz-se ; soñjal a ree... Erfin e komprenas. Antronoz vintin, beure mad, e savas, en em wiskas hag, heb eva zoken eur banne kafe, e nijas beteg kêr, beteg ar blasenn m'edo ar sirk.

Ober a reas tro an deltenn ; ne oa ket kalz a vesk c'hoaz. Kloz e oa ar gweturiou. A-benn ar fin e welas eur plah yaouank o tond er-mêz. Gwisket e oa gand eur flotantenn hir ha ledan, he bleo a-fuill war he hein, he zreid, bihan-kenañ ha noaz, dieub-tre e botou munud heb diadreñv.

En em lakaad a reas da droha koad gand eur vouhal vihan. Pa blege he horv e seblante beza en he êz. « Heb mar ! », a zoñjas Paolig, « hi an hini eo ! ». Tostaad a reas ha trouza eun tammig ; ma tistroas-hi, souezet-mik.

Anavezoud a reas, moarvad, soudard an derhent, rag mousc'hoarzin a reas en eun doare hegarad.

Strafuillet a-grenn, e souzas Paolig hag e reas adarre tro an deltenn... Trumm e welas eur skritell speg ouz leurenn ar sirk. Lenn a reas : « Goulenn a reer eur paotr yaouank da dalvezoud evel irnplijad ! »

Kerkent hag eñ daved ar plah yaouank ; leun a youl e oa en dro-mañ.

- « Daoust hag-eñ », emezañ, « e hellfen servijoud er sirk » - « N'eus netra êsoh ! », a respontas-hi. « Deuit ganin da gavoud ma zad ! »

Ar marhad a oe greet buan-ha-buan. Dioustu war-lerh e zieubidigez e tlee Paolig kemer perz e labour ar sirk.

Da genta, e reas war-dro an deltenn hag an ardivinkou gand ar vicherourien all. Neuze e oe karget euz ar hezeg desket a ziskoueze o ampartiz war ar redva. Ne ree evel just nemed teurel evez warne etre an abadennou.

Annezet e oa Paolig gand daou gamarad all, en eur wetur kempennet madig a-walh ha nepell diouz hini an dañserez. Gweloud a ree homañ meur a wech, med ne grede ket nemeur tostaad outi na komz ganti. Eun “ demad ! ” amañ-du-hont, eur c'hoarz abaf, ha netra ken. Ha koulskoude, nag a joa a oa e kalon ar paotr yaouank. Soñjal a ree dezañ ne oa tremenet mann ebed abaoe an devez ma welas ar plah yaouank evid ar wech kenta. Pep tra a oa eet da get ha zoken, eñvor Soazig...

Beb noz, pe dost, e helle estlammi dirag kaerder, gwenvder, ampartiz ar hoarierez ouesk a ree berz koulz war al leurenn evel e diabarz ar sirk. Mond a ree Paolig, beb gwech, war-lerh an arvest, d'ober e wella gourhemennou dezi. Ha kement-mañ a zeblante ober plijadur d'an dimezell, rag eur wir dimezell a oa anezi. Eun devez, e-pad eun ehan-labour, edo Paolig e-unan er sirk, o selloud ouz an ardivinkou. Felloud a reas dezañ ober eun tammig embregerez evel m'e-noa greet e Gwengamp eun toullad miziou diagent. Santoud a ree,

evelato, na blege ket mad e izili, hag e reas a vennoz labourad, evel-se muia ma hellfe heb gouzoud da zen.

Eur zulvez beure edo, eta, o striva war ar varrenn pa zeuas tre mestr ar sirk, tad ar plah yaouank. Chom a reas hemañ eur predad da zelloud ouz e implijad. Neuze e tostaas hag e lavaras :

- « Paotr yaouank, red e vo dit kenderhel war an dachenn-ze ; adaleg hizio, ne ri nemed ar pezh a vo desket dit gand on c'hoarier gwella. En tu-hont da ze, peogwir eh anavezez mad ar hezeg, e pleustri a-gevred gand on marheg akuita ! »

- « Mad ! », eme Baolig, « ober a rin euz ma gwella evid plijoud deoh ! » Hag egile kuit. Chom a reas ar paotr yaouank diflach eur pennadig ; n'helle ket kredi e ziouskouarn ; ha koulskoude, gwir e oa pep tra... Bremañ e wele ar plah yaouank aliez e-pad o embregrez. Klakenni a reent goude, en eun doare leun a fiziañs.

Eun devez, e houlennas Paolig diganti hag-eñ he-doa soñj euz eur barrez vihan, eur gêrig, eur bourk kentoh, etre Gwengamp ha Montroulez, hag e lavaras ano al leh. Chom a reas-hi da brederia eun tammig ; neuze e respontas : « Feiz ! ya, kredi a ran ez eo tremenet ar sirk dre du-hont eur wech ; med d'ar houlz-se e oan bihanig c'hoaz ! » « Ahanta ! », a gendalhas ar paotr yaouank, savet ennañ eur barrad youl, « a-hont em-eus ho kwelet eur zulvez pardon ; hag abaoe ez eo chomet ho skeudenn sanket don em spered hag em halon ! »

Distaget e-noa ar geriou-ze ken êz ha ken eeunig ha tra. Dond a reas dremm ar plah yaouank da veza dihoarz hag, heb lavaroud ger, ez eas kuit. Neuze e hopas-eñ war he lerh : « Jaketa ! ». Distrei a reas-hi eun disterra hag e kredas gand Paolig e oa eur mousc'hoarz war he muzellou...

*

**

Baleet e-noa ar sirk e meur a gorn-bro abaoe abadennoù an Naoned. Edo bremañ euz kostez ar Hreisteiz. Eno e ree berz muioh-mui e-touez ar poblou tomm-ze. Kreski a ree dalhmad talvoudegez an arvestou hag ivez yalh ar rener. Paeet mad e oa Paolig rag deut e oa da veza eur maill, karet ha doujet gand an oll.

Ar pezh a lakae eur joa divent en e galon a oa labourad a-gevred gand Jaketa war ar brañsigellou, staget du-hont, uhel-uhel e lein ar sirk. Evel daou wiñver e nijent euz an eil plas d'egile. Gwech e tape krog-eñ e daouarn ar plah yaouank ; gwechou all e talhe anezi dre he zreid evid he sevel adarre war ar vrañsigell a-hed e gorr.

Neuze e sante en e greiz eur flemmadenn dousig ha kriz war eun dro. Tamm-ha-tamm e tommjont an eil ouz egile hag e teujont d'en em garoud evid gwir.

Adaleg neuze e savas e spered Paolig eul lorh divent. Mond a reent da bourmen o-daou e-pad o eurveziou vak, dreist-oll war ar mêz, evid kavoud ar sioulder red ha komz, o ! abafig a-walh, euz an amzer da zond.

Bale a rejont eta, war hentou ar vro, o levenez hag o harantez, eur garantez na reas nemed kreski gand an amzer.

VI

Skrivet e-noa Paolig d'e dud ha da Zoazig, evel just, evid kemenn dezo e tegouezfe er gêr d'ar zul abardaez da zeiz e zieubidigez. Mond a reas tad Paolig beteg an ti-hent-houarn ; eet e oa l.oeiz gantañ. Souezet e chomjont o-daou o weloud ne oa ket diskennet Paolig euz an treñ. « Warhoaz e teuio ! », a lavaras Loeiz, hag e tistrojont d'ar gêr. Memestra, e oant desevet rag prometet o-doa ober eur bartiad en noz-se. Soazig an hini a oe ar muia doaniet.

Antronoz, den ebed c'hoaz ; na, zoken, an deveziou all. Mantret e oa an oll. Petra 'ta a oa bet c'hoarvezet ?

- « Moarvad, ez eo chomet en toull-bah, er hazarn ! a hoapaas, didruez, Fañch Yonkour. Selloud a reas Soazig a-dreuz outañ.

D'ar zadorn, hepken, e resevas kerent Paolig eur gartenn verr digand o mab. « Demad, gwella gourhemennou ; skriva a rin eul lizer prestig ! » Ne gomprened den netra. « En toull-bah ema ! », a lavare dalhmad Yonkour koz. « Serr da henou, a-benn ar fin ! », a gredas lavaroud Loeiz, « ar gartenn n'ema ket o tond euz an Naoned ; marteze e-neus kavet Paolig eul labour deread evitañ ! »

Gortozet e oe al lizer prometet ; tremen a reas an amzer ; kelou ebed. Dond a ree Soazig da veza nehet muioh-mui. Daoust hag-eñ e-nefe ankounac'haet Paolig e vuia-garet ? Marteze e soñje-eñ e vefe gwelloc'h dezañ tremen heb dond d'ar vro peogwir e oa Fañch, an tad, a-eneb d'ar paotr yaouank. Ya ! a-dra-zur, ne oa nemed-se. Nemed-se ! Kaer he-doa klask, e don heh eñvor, eun draig bennag da sklêrijenna he spered, ne gave netra.

Diweza lizer Paolig a oa doujuz-kenañ, koulskoude ; seul-vui ma prederiehi, seul-vui en em golle he mennoziou e donder eur milendall. Perag na skrive ket-eñ ? Eno edo an dalh.

Pell amzer e lakaas lizer kenta Paolig d'ober e veaj beteg Sant Laorañs. Dond a ree euz Toulon. Disklêria a ree ar paotr e-noa kavet eur vicher a-zoare, êz-meurbed ha founnuz. Siwaz ! red e oa dezañ bale bro, heb ehan, evid seveni e garg.

Ger ebed diwar-benn ar barrez na, kennebeud, paperenn ebed evid Soazig.

- « Feiz ! », a lavaras ar vamm, « marteze ez eo gwelloc'h evel-se ! Ma hounez mad e vuhez ha ma ne fell ket dezañ kaoud tabut gand ar Yonkour, en askont d'e verh ! »

- « Marteze ! », a beurechuas an tad, « gwelet e vo ! »

Hag en em ledas war ano Paolig eur goumoulenn deo, didreuzuz. Den ne gomzas ken dioutañ...

*

**

Skrivet e-noa eur wech : « Ma tegouez din tremen dre Vreiz e rin eul lamm beteg Sant I.orañs evid pokad deoh ho-taou ! » ...Dond a reas foar vraz Montroulez. Kalz a yaouankizou euz ar barrez a gave o flijadur o kemer perz er goueliou-ze ha, dreist-oll, er c'hoariou niveruz en em strewe war blasennou kêr.

Adaleg al lun, distro an dud yaouank d'o hlud war-lerh eun devez a joaiusted, e krogas an teodou da vond war-raog er bourk. Gwelet e oa bet Paolig gand meur a hini, o labourad er sirk, a-gevred gand eur plah yaouank.

Euz ar bourk e redas, e nijas ar helou a-dreuz d'ar barrez a-bez. Hag, erfin, e tegouezas e mereuri ar Yonkoured.

- « Petra em-oa lavaret deoh ? », eme Fañch, joa an treh war e zremm, « ar Paolig-se ne dalvez netra evidom ; redeg bro, setu ar pezh ez eo barreg d'ober ; hag e peseurt stumm ? M'e-nefe c'hoaz eur vicher enoruz ! Nann, gwelloh e kav ober e baotr lezireg, e hweziggell, a-wel d'an dud... En tu-hont da ze, hervez, ema o veva dizimez gand eur plah yaouank, eun doare morianez. Mezuz, a lavaran deoh, mezuz eo kement-se ! » Den ne rannas grik. Mond a reas Soazig er-mêz da ouela doureg he harantez eet da hesk. Ne dizas ket ar vrud ti ar munuzer a-raog ar gwener ; den, eveljust, nemed ar Yonkour e vefe bet, n'e-noa kredet komz diwar-benn an darvoud en ostaleri. Ar vamm an hini a glevas, heb gouzoud deze, diou fistillerez euz ar bourk, o klakenni a-zivoud ar helou e ti Marivon, an ispiserez. Mantret e chomas kerent Paolig. A-boan ma helljont, antronoz, dirag an ostizien, kuzad o foan-spered.

En deiz-se ez ejont da gousked kalz abretoh eged boaz. E-kreiz an noz, e klevjont taoliou war an nor. Sevel a reas ar munuzer ha digeri ar prenest. « Piou a zo aze ? », a houlennas - « Me an hini eo ! », eme eur vouez. « Piou, te ? » - « Me, Paolig ! »

Kerkent e wiskas an daou bried o dillad hag en traoñ ar buanna ma helljont. Paolig, e gwirionez, a oa dirazo pa zigorjont an nor. Mond a reas tre ha pokad d'e gerent gand eur joa wirion. Ar vamm a lavaras : « Naon az-peus, moarvad ; azez ouz taol ! » « Debret em-eus e Gwengamp a-raog loha ! », a respontas-eñ - « Med, memestra, ez ay eun tamm bara kig-sall hag eur banne sistr ganin ! »

Chom a rejont o-zri dilavar e-pad m'edo Paolig o tañva e bred. Evet gantañ e werennad sistr e houlennas : « Penaoz ema ar bed ganeoh?... abaoe an amzer ? » Den ne respontas. Diêz en em gavjont. A-benn ar fin e toullas kaoz ar vamm : « Ha gwir eo, Paolig, edos, disul, e Montroulez, en eur sirk ? » « Ya, 'vad, mamm ! », a respontas-eñ en eun doare eeun-meurbed. - « Kaoziou a zo amañ, er barrez, diwar da benn abaoe ; eur vuhez diroll, hervez an dud, emaout o ren gand an termaji-ze ! »

Neuze en em lakaas Paolig da hoarzin a greiz-kalon. Ken na chomas an daou goz sebezet. Disklêria a reas dezo ar pezh a oa bet c'hoarvezet ha doare e vuhez a-vremañ. Eüruz e oa evel biskoaz. Hag er pezh a zelle ouz ar gounid, n'e-noa par ebed nag er barrez, na zoken er hêriou. Hag e sachas euz godell e chupenn eun dougpaperou, ennañ billedou e-leiz. Astenn a reas eur pakad d'e vamm ; med homañ ne reas fiñv ebed. « Kemer hardiz, mamm, an arhant-se a zo hini eun den onest ; gounezet eo bet diwar c'hwezenn ma horv ! »

Neuze eh asantas ar vamm dastum ar billedou. Adaleg ar poent-se e kemmas krenn mennoziou an daou bried. N'o-doa ken mez ouz o mab ; mousc'hoarzin a reent ha kaozeal euz bep seurt traou hag euz bep seurt tud.

Trumm, e krizas ar vamm he zal hag e tavas. « Petra 'zo, mamm ? », eme Paolig. « Feiz ! nehet on c'hoaz ; n'em-oa ket soñj... nann !... evid gwir !... » Kompren a reas an tad ar pezh a oa o tremen e spered e wreg hag e kendalhas gand ar gaoz : « Setu, Paolig ; da vamm a zo prederiet gand eur gudenn a-bouez ; ya ! hini Soazig. Gouzoud a rez, pe ne rez ket, ez eo doaniet ar plah yaouank abaoe m'az-peus he dilezet ha, dreist-oll, abaoe disul... Ya ! me a oar, reiz mad, e vefe bet diêz dit dimezi gand merh Fañch Yonkour. Med eun tammig kartenn he-defe greet plijadur dezi !... »

Ne respontas ket ar paotr yaouank ; kollet e oa e spered en eur vogedenn a lakae e vennoziou d'en em gemmeska heb ma hellfe, eñ e-unan, en em adkavoud en o zouez.

Prestig e tivrumennas e benn hag e teuas ennañ adarre. Neuze e lavaras : « Red eo din mond kuit bremañ ! » « Dija ! », eme ar vamm. « Ya ! mamm, disul diweza n'am-eus ket bet amzer d'ho kweladenni, re abred e lohe ar sirk. Hizio, e Gwengamp, em-eus gallet kaoud eun toullad eurveziou vak, med warhoaz, beure mad, e vo red din ober eun tamm embregerezh ! »

Gaou a lavare rag divizet e-noa tremen an nozvez er gêr, stok ouz e dud ha loha gand e wetur war-dro deg eur. Kemmet e oa bet an traou en eun taol.

« Dond a rin adarre ! », emezañ evid frealzi an daou goz, « ha neuze e chomin pelloh. Kenavo ! »

Hag e klevas an daou bried trouz ar wetur o tasseni a-hed an hentou skoselleg. Erfin, e spurmantjont, du-hont, er pellder, skleur al leterniou o ruza war lein an dorgenn evel hini eur preñv-nnoz.

VII

Gweladenni a reas ar sirk Bro-Italia, Kreiz-Europa, Bro-Alamagn mar plij. Hag e tistroas da Vro-Frañs war-dro miz gouere 1939.

Bez' e oa kaoz, evel ar bloaz diagent, euz ar brezel. Med n'helle den kredi e vefe trelatet a-walh renerien ar broiou sevenet, sañset, evid isa ar poblou an eil re a-eneb d'ar re all. Ha, koulskoude, e tarzas ar walenn euzuz e-kreiz an tommder griziaz, prestig war-lerh an eost.

Red e oe da Baolig kuitaad e eürusted ha kimiadi diouz Jaketa a oa e oll vuhez, e binvidigezh nemeti.

Gouela a reas doureg ar plah yaouank e porz-houarn Compiègne m'edo ar sirk d'ar mare-ze. « Bezom fiziuz en amzer-da-zond », a lavaras Paolig. « Ne bado ket pell ar brezel ; n'hell ket padoud pell, n'eo ket deut c'hoaz mabden da veza sod-pitill ! » Pa erruas Paolig e kazarn an Naoned, a anaveze mad, e oe gwasket e galon. Ne zoursias den outañ hag e reas evel ar zoudarded all : mond-dond er porz, pe e kêr euz an eil ostaleri d'eben.

Felloud a reas dezañ mond beteg ti e dud, med, siwaz, n'hellas ket. A-benn pemp pe hweh devez e oe gwasket ha kaset war-eeun d'an talbenn brezel.

Skriva a reas eul lizer hir ha karantezuz da Jaketa evid he frealzi... Tremen a reas ar zoudarded eur goañvez stard war harzou Bro-Velgia : skorn, erh, riell, avel sklaset ha kelou ebed euz diwez ar brezel. Ha krog e oa, zoken, ar brezel milliget-se ? Gwech an amzer, e kleved komz euz krogadou c'hoarvezet e korn-mañ-korn euz an talbenn. Aliez e leze kirri-nij an Alamaned paperennou da goueza, a lavare e vefe kalz gwell evid ar Frañsizien plega hag ober eun emgleo. C'hoarzin goap a ree an ofiserien. « Diskouez a ra kemend-se », a lavarent, « n'int ket gouest da stourm a-eneb dim ! »

Trumm, evel eur stèr o tinaozia, eh aloubas an enebourien Bro-Velgia ; ha, kerkent, e reas ar Frañsizien an heveleb tra. Edod neuze e derou miz mae. Mall e oa gand on zoudarded tizoud penn pella ar vro-ze. Hag e oe gwelet on armeou o skei, a-benn-herr, war-du an hanternoz, beteg Bro-Holland, zoken. Degouezoud a reas Paolig eun tamm war-lerh ar re all, war ribl ar mor, a-dal d'eun enezenn a oa bet argadet evel meur a hini all. Ne oa ket e vicher euz ar re blijusa. Atao war an heñchou gand ar hirri dre gezeg, gorreg evel just, hag an obuziou o koueza dalhmad war ar chaoser hag er hroazhentou.

Nann ! ne oa ket brao redeg bro gand ar hirri-arme. Ne chomas ket Paolig pell amzer da gantren dre zu-hont. A-greiz-oll, e welas ar zoudarded o tehoud : ar ganolieren, an ofiserien hag o zekretourien e kirri-dre-dan, tud war-varh, tud war-droad, oll mesk-ha-mesk. Galloud a reas Paolig en em denna alese en eur zilezel war an hent e loened fêz-mik ha pennfollet gand trouz an tennadegou.

E-giz-se e tegouezas, skuiz-divi, e tro-war-droiou Dukark, ma oa eno dija soudarded a-vil-vern war an drêzenn divent, gwarezet, hervezo, gand an tuchennou niveruz.

Tarza a reas meur a obuz en o zouez, ha lazet pe vahagnet e oe kalz a dud ; ha c'hoaz m'o-defe c'hoantaet an enebourien, e vefe bet eno eul lazadeg spontuz.

Gortoz a ree pep hini e dro da lestra war ar bigi saoz ; med dihalluz e oe d'an darn-vuia seveni o mennoz. Paket e oe Paolig gand eun niver braz euz e geneiled ha kaset war-du Bro-Alamagn. Ober a rejont eun hir a hent, war droad, a-dreuz Bro-Velgia, a-raog erruoud war ribl ar stèr Roen. Maro e oant gand ar skuizder hag an naon ; diwadi a ree o zreid. Lestret e oent war eur vag kaer, eur bamm, dezi eur rod war hep kostez, rodou gand bannou ledan evel re eur vilin.

Hag e tiskennjont war-du ar Hreisteiz a-eneb da red ar stèr vraz. Pegen brao e oa ar vro-ze ! Adaleg Koblenz ne baouezas ket Paolig da zelloud en-dro dezañ. Ruillal a ree an dour bouilluz etre runiou uhel, warno kestell koz evel savet euz kreiz ar roh.

Erfin e ledannaas ar stèr veur hag e tegouezas ar vag a-wel d'eur gêr vraz. Mainz an hini e oa. Tremen a reas dindan eur pont hir, en houarn, neuze dindan unan all, kaer-rneurbed, savet gand mein ; hag e stokas ouz eur hae. Trei a reas eun tammig he rodou war an tu-gin hag, e berr amzer, e chomas al lestr diflach. Erru e oa ar zoudarded ; echu o laouenedigez. Kaset e oent beteg an ti-hent-houarn. Eno e oent bountet e bagoniou loened ha dizale e lohas an

treñ war-du ar reter. Diskenn a reas ar brizonerien e kêr Frankfort. Alese e oent bleniet beteg eur hamp braz.

*

**

Savet e oa bet ar hamp war eur gompezenn ehon, noaz. Al lochennoù niveruz a oa oll heñvel, e koad ha kempennet madig a-walh an diabarz anezo. Ar gweleou koad a oa war deir reñkennad, an eil a-uz d'eben. Ne oa ket êzet en em zila etre ar pleñch.

Eno e vevas Paolig miziou hir ha poaniuz. Dre-oll, orjal dreineg ha soudarded krignet gand an hirêz.

Red e oe dezo ober korv-moan en devezioù kenta ha, goude, ne oe ket ar geusteurenn kalz gwelloc'h na kalz founnusoh. Chom a rejont heb labourad eur pennadig ; hegasuz e kavent al leziregez-se. A-benn ar fin e oe goulennet micherourien. Hag eh adkrogas Paolig gand e vicher goz a vunuzer. Abaoe an deiz ma oa bet paket ha, zoken, eur reuziad diagent, ne ouie netra diwar-benn Jaketa. Enkrezet e oa o soñjal n'helle ket kas kelou dezi ha, dreist-oll, oh en em houlenn petra e oa deut-hi da veza.

Erfin e oe aotreet ar brizonidi da skriva d'o familh. Hag evel-se e resevas Paolig kartenn genta Jaketa. Lenn a reas buan-ha-buan al linennou skrivet stard, rag striz e oa ar plas.

Da genta, e oa tehet Jaketa e Pariz, goude-ze ez eas beteg Orléans. Eno e chomas amzer da ziskuiza ha da gompren ne oa netra ken d'ober nemed distrei da G/Compiègne gand he familh...

Gwech ha gwech all e tegoueze gand Paolig kelou a frealze e galon. Gallet he-doa ar plah vaouank, gand sikour he zad, prena eur stal a ree berz a-walh. Klozet e oa bet ardivinkou ar sirk en eur harrdi braz da hortoz amzerioù habaskoh. Ne oa ket kaoz c'hoaz euz strisadurioù war ar bevañs d'ar mare-ze. Kaset e veze pakadou da Baolig ha, beb gwech, e lamme e galon gand al levenez.

Skrivet e-noa ivez d'e gerent hag e resevas eur respont tener ha frealzuz. Kas a reent dezañ ivez, beb an amzer, eur pakad founnuz ma kave Paolig ennañ eun draig bennag a-berz Soazig Yonkour. Kemend a vadelez hag a nerz kalon a lakae ar prizonier da brederia. Neuze e komprenas an droug e-noa greet dezi.

Kregi a ree bremañ, beb an amzer, krabanou an anken en e spered. Dond a ree an droug-hirnez d'e weladenni e-pad amzerioù vak, daoust dezañ da lenn ha da gaozeal gand e gamaraded, pella ma helle.

Eur mintinvez, o sevel diwar bleñk e wele, e santas en e izili eur boan oh herzel outañ. N'hellas ket seveni e labour ervad, hag antronoz, ez eas da gavoud ar medisin. « Ar remm ho-peus paket ! », a lavaras hemañ.

Hag e oe kaset Paolig d'an ospital. Garo e vez ar goañv er broiou-ze, ha ne wellaas ket nemeur stad ar prizonier. Kavet e oe divarreg da labourad hirroh en Alamagn. Lakaet e oe neuze e ano war roll ar glañvourien a guitafe ar hamp heb dale. Hag e-giz-se e tapas gantañ distrei d'e vro.

Chom a reas eun toullad deveziou en eun ospital e Pariz ma oe greet war e dro evid terri e boan. Santoud a reas an nerz o tond adarre en e gorv ; en tu-hont da ze, êr ar vro a ree kalz a vad dezañ. Kuitaad a reas an ospital. Abaoe pellig a-walh n'e-noa ket resevet Paolig kelou euz Jaketa. Kaset e-noa dezi, buan-ha-buan, eur gartenn bennag. Kemer a reas an treñ e porz-houarn an Norz, eur joa divent oh aloubi e spered, hag e tegouezas erfin e Compiègne.

Kerkent e skoas war-du ar chomleh n'anaveze ket c'hoaz. Krog e oa dija da nozi ; eun abardaez c'hweg, a gave dezañ.

Skei a reas ouz dor ar stal. Dond a reas ar vamm da zigeri dezañ. Na kemmet e oa ar paour-kêz plah ! « Peleh ema ? », a houlennas-eñ dioustu. « Feiz ! », emezi, diêz, « n'ema ket amañ ; kouezet eo bet klañv eun toullad miziou zo. En ospital e pareo kalz buannoh eged en ti-mañ. N'om ket evid ober en-dro dezi rag an tad a zo, eñ ivez, war e wele ! »

Menel a reas Paolig dilavar ; santoud a reas adarre pistigou oh ober poan dezañ ; eet e oa e nerz da goll en eun taol. C'hoantaad a reas gweled Jaketa hep termal ; med re ziwevad e oa evid mond d'an ospital. Hag e tremenas an nozvez e-kichenn an daou bried, eur glahar dreist-ment o krignad e galon.

Antronoz, d'an eur genta, edo e porz an ospital ; med red e oe dezañ gortoz mare ar gweladennou. Pa erruas e-tal gwele Jaketa, en-doe poan a-walh oh anavezoud e vuia-garet. Pa verzas-hi Paolig en he hichenn, e tispourbellas he daoulagad hag e spouronas eun disterra ; med kerkent e reas eur mousc'hoarz hag e pokjont o-daou an eil d'egile.

Chom a rejont evel-se eur predad, jod-ouz-jod, an daerou tomm ha puill o ruillal dizehan e-keit ha m'edo-hi o floura e vleo gand he dorn gwan ha gwenn-marro.

Pa oe sioullaet o ene ha skuizet o horv, e komzas Jaketa evel-henn : - « Paour-kêz Paolig ! Nag a drabas abalamour din. Ganit em-eus bevet eurveziou kaer, deveziou splann, leun a c'hwekder hag a wir eürusted ! » - « Jaketa, va houlmig karet, paouez a glemm, skuiza a ri : felloud a ra din ma vefes pareet ar buanna ar gwella. Rag plijoud a rafe din seveni or mennad, da lavaroud eo, dimezi ganit. Kinnig a ran dit va oll vuhez, va oll nerz ! »

« Tav ! tav ! Paolig ; eur joa vraz a rez din ! », hag e vousec'hoarzas. Siwaz ! gouzoud a ran emeon o vond kuit da virviken ; arabad kuzad ar wirionez. Paket fall on bet ; diêz-kaer e vo din adkavoud ar yehed ! »

Red e oe dezañ kuitaad an ospital. An deiz war-lerh abred e klevas ar pellgomzer o seni. Kerkent e savas. « Kee dioustu d'an ospital ! », eme ar vamm, « me a gemero eur wetur ! »

Degouezet e kambr ar glañvourez, e chomas mantret. War al liñseliou gwenn-kann e oa astennet daouarn dislivet ha moan-moan e vuia-garet. War ar goubenner sklêr, dremm skarnilet ar plah yaouank a oa gronnet gand bleo a-fuill, deut da veza duoh c'hoaz eged diagent.

Poan e-noe Paolig o kredi e oa-hi Jaketa. Hi an hini e oa koulskoude. Gervel a reas he haredig en eur vouez izel-izel. Neuze e pokas dezañ. Yen skorn e oa he muzellou.

« Kenavo ! », emezi, « eüruz on bet ganit ! »

Hag e laoskas he horv en eun taol. Maro e oa...

VIII

Diframmet e oe kalon Baolig pa oe archedet e vuia-garet. Pokad a reas d'he zal sklaset ; hag e santas eur gridienn a spont o redeg a-hed e livenn-gein. Stoket e-noa ouz ar maro peurbadel hag e-noe aon.

Kaset e oe Jaketa d'ar vered, eun nebeud a dud ouz heh ambroug. Goude an interamant, e chomas Paolig e ti ar gerent koz. Siwaz ! ne gave ket ar geriou red evid o frealzi, ha kennebeud, int o-unan, ne ouient ket penaoz en em gemer gand ar paotr yaouank, ken mantruz e oa e stad.

Bemdez, ha meur a wech e-pad an devez, ez ee Paolig beteg ar vered da lakaad war ar bez bleuniou a beb seurt...

A-benn eun toullad deveziou, e komprenas ar paotr yaouank n'helle ket chom pelloh e ti ar paour-kêz tud-se. An arhant e-noa dastumet diwar e labour en Alamagn a zigreske bemdez ha, prestig, e vefe red dezañ kavoud labour.

« Marteze ! », eme ar vamm, eun devez, « e rafe plijadur d'az kerent gouzoud ez out dieub ha yah ? » - « Ya ! », a respontas Paolig, « warhoaz e lohin ! »

Gweladennet gantañ bez e vuia-garet, e kemeras an treñ. Skuiz-divi e oa, hag e vanas kousket heb dale. Pa zihunas e seblantas dezañ e oa o paouez dond e-mêz euz eur wall-huñvre. A-dal dezañ e oa eur vaouez war an oad, hag a zelle outañ gand truez. « Ha c'hwi a zo o tistrei euz an Alamagn ? » - « Ya, Itron ! » - « Bet eo reuzeudig ho puhez du-hont moarvad ? » « N'ouzon ken, Itron ! » Hag e kouezas adarre en e huñvre.

E Pariz e cheñchas linenn hag e kemeras hent Bro-Vreiz. Tremen a reas dre Zant-Brieg, ma welas ar mor a-rez linenn an dremmwel ha prestig e tegouezas e Gwengamp. Eno e kemeras an treñ gorreg beteg ar porz-houarn ma tlee echui e veaj. Nebeud a veajourien, nebeud a fistillerez ; prederiet an oll, krizet tal pep hini ha sellou a-gorn en daoulagadou.

Pa ziskennas Paolig diouz e vagon, e oa krog an heol da izellaad. A-benn eun eur bennag e vefe peuznoz. Eva a reas ar paotr yaouank eur banne sistr en ostaleri dosta. Kollet e-noa beteg eñvor blaz saouruz evaj e vro ; stlaka a reas e deod ha goulenn eur chopinad all.

« Ahanta Paolig, distro out ? » Hag e welas, en e gichenn, eur heneil dezañ a oa o chom nepell diouz ar porz-houarn. « Klevet em-oa e oas prizoniad ; n'out ket fesonet fall ; skuiz, moarvad, en askont d'ar veaj, med buan eh adkavi nerz ; deus ganin beteg ar vereuri hag e koagni ganim ! » « Red eo din mond d'ar gêr a-raog serr-noz ! », eme Baolig - « Ba ! presta a rin dit ma marh-houarn ! » Hag int d'ar vereuri ma tebras Paolig eur goan founnuz evel n'e-noa ket bet abaoe pell amzer... Edo bannou melen al loar o para war ar mêziou sioul pa guitaas e geneil gand ar marh-houarn. Plijadur e-noe o poueza war an troadikellou evel eur bugel oh adkavoud eur hoariell bet lammet digantañ. Hag e soñjas : « E-leh mond rag-eeun da Zant-Laorañs, em-eus c'hoant dra dremen dre ar bourk. Eno eo ganet ma harantez ; eno ez eus roudennou euz Jaketa, roudennou diweluz evid an oll nemed evidon ! Hag e kemeras hent ar mor. Heda a reas an aod ha

sevel gand eur hrav sonn da vad. Diskenn a reas diwar e venveg ; rag eet e oa da fall e ziouharr. Pemp munut goude edo war blasenn ar bourk.

Teñval ar prevester, teñval mogeriou an tiez en tu-eneb d'al loar. Hañvaloud a ree an oll dud beza kousket. Paour-kêz bourk, kluchet evel meur a hini all, war e dachennad douar o hortoz ma tremenfe ar barrad arneo a zraste ar vro a-bez !

Chom a reas Paolig difiñv da brederia war ar blasenn vihan, a-dreñv d'an iliz, ma welas eno ar sirk evid ar wech kenta.

E teñvalijenn moger ar hlohdi e oa manet ; klevet a reas soudarded alaman o tremen en eur ober trouz gand o botou ponner. Hag e soñjas en e amzer harlu. Du-hont, da vihanna, daoust da grizder e stad, e-noa maget eun esper dudiuz. Bremañ, avad, ne dalveze ken e vuhez da netra. Ya ! perag beva ?

Adkemer a reas e varh-houarn, hag, an tan en e benn, e savas war droad grav Kermengi. Degouezet war an uhel-gompezenn, e haoliatas adarre e venveg ; med deut e oa an hent da veza skoselleg da vad ha n'hellas ket mond buan. Kavoud a ree, gwir eo, e oa gwelloc'h evel-se rag ne grede ket kalz tostaad d'e di...

A-benn nebeud amzer, koulskoude, e skoas ouz an nor. Fêz-divi e oa bremañ. Pa zigoras e vamm ar prenest, en neh, e lavaras-eñ : « Me an hini eo, mamm, ya, me, Paolig ! » Izel ha raouliet e oa e vouez. Eet en ti, e sellas e vamm outañ gand daoulagad glaharet. Poan he-doa oh anavezoud ar paotr yaouank kreñv, mistr ha lorhuz a oa bet ouz he gweloud, eun nozvez, a-raog ar brezel.

Nag a gemm ennañ ! Med ne lavaras ger hag eh aozas evitañ eur goan founnuz. N'e-noa ket naon Paolig ; pismiga nemetken a ree e dammig boued, ha, kement-se, evid ober plijadur d'e vamm.

Neuze e santas e galon o tenerraad hag an daerou o tond d'e zaoulagad ; red e oe dezañ dizamma e goustiañs. Hag e kontas d'e gerent e vuhez nevez tremenet. Gouela a reas ar paour-kêz mamm ouz e glevoud. An tad, eñ, a dave...

Erfin e lavaras : « Chom ganim amañ, Paolig ! Steuziet eo pell 'zo ar vrud fall diwar da benn ; labour a vo kavet evidout ! »

Ne respontas ket ar paotr yaouank. Hag ez ejont o-zri da gousked.

*

**

Antronoz, war-dro nav eur, en em gavas Loeiz e ti ar munuzer ; eva a reas eur banne ha goulenn kelou euz Paolig. Ar vamm a zavas he dorn dehou. « E kreh ema ! », a lavaras dousig, « dieubet eo bet gand an Alamaned ; klañv eo, moarvad ! »

Kerkent e nijas Loeiz beteg kambr e gamarad koz. Hegarad meurbed e oe o emweladenn, rag, prestig goude, e tiskennas Paolig, gwisket evel an oll ; hag e lohjont o-daou war-du ar mêziou.

Kemer a rejont eun hentig, striz da vad, ma kane er girzier an evnedigou sard ha trouzuz. Pa oent erru war eun dorgennig, ma weled ahane ar stêr vihan

o strani e-touez ar brouskoadou, e kinnigas Loeiz : « Azezom amañ ha kaozeom eur reuziad ! » Paolig a zelle en-dro dezañ hag e hañvale beza en eur vro nevez, dudiuz : gwez, dour, sklêrder, hiboud, sourrad, buhez kuz an natur. Kenderhel a reas Loeiz : « Setu, Paolig, n'emaon ken o labourad er vereuri. Nann ! bremañ ez on deut da veza archer ; e Roazon emañ ; eur bermision am-eus bet ! » Selloud a reas Paolig outañ, sebezet. « Red eo din kuitaad an oll vadou-ze, brokuz-kenañ. Med treh eo ar garantez war bep tra. Plijoud a ree din Mari, soñj az-peus ? Nah a reas va zad va lezel dimezi ganti ; hag em-eus labouret evel eul loen war al leoriou. Evel-se em-eus gonezet va frankiz hag em-eus kemeret da bried ar plah am-oa dilennet pell a oa ! »

Froma a ree Paolig o selaou an istor-ze, damheñvel ouz e hini. « Ya ! », eme Loeiz, « anavezoud a rez ervad penn va zad ; ne blegas ket ; er hontrol, skei a reas e valloz warnom. Glaharet e chomas va mamm ha va hoar Soazig... Med tremen a reas an amzer. Bremañ ez eo kosaet an tad. Abaoe pemzeg deiz n'hell ket sevel diwar e wele. Job, ar mevel, a zo deut, eñ ivez, da veza dihalloud. Ha peogwir emañ an darnvuia euz ar wazed en harlu, ne gaver devezourien nemed evid priz an aour, ha c'hoaz ! » Neuze e komzas Paolig : « Perag 'ta, Loeiz, ne roez ket da zilez ? » « Nann, Paolig. N'hellan ket hen ober hag ouspenn-ze, ne fell ket din. Plijoud a ra buhez ar hêriou da Vari ; eno en em gav en he bleud, pell diouz fistillerez ar parrezioù bihan hag heh-unan-penn gand he mabig. Ya ! eur mab a zo bet ganet dim. Ha gouzoud a rez e ano ? » « Nann 'vad ! », eme egile. « Ahanta ! anvet eo bet Paolig evel d'out, a-ratoz-kaer, me a lavar dit ! »

Kement-se a hilligas kalon e gamarad. Mousc'hoarzin a reas Paolig evid ar wech kenta abaoe pell-pell. Tevel a rejont ; pep hini a brederie euz e du. Ne grede ket Loeiz kenderhel gand e gaoz. Pep tra en-dro dezo a oa sioul bremañ.

*

**

Edo an daou baotr yaouank azezet bepred war an dorgennig ha ne rannent grik abaoe eur pennadig amzer.

Difiñv e chome Paolig. Bez' e oa en e spered re a vennoziou kemmesket evid ma hellfe distaga eur ger poelleg bennag. Gortoz a reas Loeiz eta a-raog kenderhel. Med, trumm, e houlennas Paolig : « Mond mad a ra ar bugel ? Ha penaoz emañ ar bed gand Mari. Eüruz oh ho-tri ? » « A-dra-zur ! », a respontas egile. « Plijet e-nefe bet din beva e-giz-se ; siwaz ! bremañ ez eo echu evidon ! » « Arsa ! Paolig, emañ o tistaga sotoniou. An amzer a dremenno hag e teuo dit adarre c'hoant braz d'ober evel ar re all. Va havoud a ri dalhmad evid rei sikour dit... war bep tachenn ! »

Eur voualh a dremenno a-rez o fennou, en eur whitelladen skiltruz. « Selaou, Paolig !... Ma zad a zo klañv ; biken ken ne adkrogo gand al labour, n'eus paotr ebed er vereuri, nemed eur mevel dinerzet gand an oad... Te, Paolig, a zeuio adarre da veza kreñv, prestig-prestig. Galloud a rafes, marteze, rei eun taol dorn gwech an amzer ? » « Med, Loeiz, ne anavezan netra er vicher-ze ; en-dro d'ar hezeg, ne lavaran ket ! » « Kement-se n'eo ket eur skoill ; ar mevel a zesko

dit. Ha, neuze, petra a ri amañ, e Sant-Laorañs, pe er bourk, zoken ? N'eus ket a blas evidout na, kennebeud, e ti da dad. Soñj mad, Paolig, soñj ! » « Trugarez dit ! », a lavaras Paolig, frealzet gand ar homzou-ze. « Allaz ! anavezoud a ran da dad ; biken... Hag en tu-hont da ze, eur gudenn all a zo c'hoaz... » Hag e kouezas adarre en e huñvre. Kompren a reas Loeiz. « Paolig, va hamarad, deut on da weladenni va zud en eur redadenn. Distrei a ran da Roazon ; med an abreta ma hellin, e teuin adarre hag e kavi dalhmad ennon eur heneil feal ha stard ! »

Dond a rejont en-dro d'an ostaleri. Evet eur banne gante e kimiadjont an eil diouz egile war-lerh eur startadenn nerzuz ha karantezuz.

IX

E-pad an deveziou kenta, ne reas Paolig nemed gwellaad e gorv ha klask sioullaad e spered. Sevel a ree diwezad rag ne gouske ket nemeur en noz. Goude kreisteiz ez ee da vale war ar mêz pe da weladenni keneiled ha kerent. Ne blije ket dezañ chom e-unan penn. Ne skoe ket kennebeud, war-du mereuri ar Yonkoured.

Eun devez, e kejas Paolig gand sekretour an ti-kêr. Hemañ a oa bet gloazet war an talbenn, abred a-walh hag e oe pareet e houliou a-raog ma tegouezas an Alamaned. Evel-se ne oe ket paket.

Konta a reas pep hini e walleuriou.

- « Marteze, Paolig, e plijo dit klevoud eun toullad darvoudouigou c'hoarvezet er barrez. Arabad dit kredi ema an dud prederiet gand da vuhez-te ; n'en em chalez ket diwar-benn kement-se ! Eun draig a netra, skubet pell a zo diouz eñvor an oll ! »

Hag e tribunas dirag e gamarad istoriou a bep seurt a-zivoud buhez ar barrezioniz abaoe m'edo an Alamaned er vro. Selaou a ree Paolig, bamet ha bourret a beb eil tro.

- « E ti ar Yonkoured, ivez », a lavaras ar sekretour, « ez eo kemmet ar boaziou. Deut on da veza mignon adarre d'an tad. Komprenet e-neus ne dalvez da netra al lorchentez ; meur a gouër munud a vez gwelet en e vereuri bremañ. N'eo ken taer, evel diagent, gand e wreg ; ha, nebeutoh c'hoaz e-keñver e verh, Soazig. N'eus ket er barrez eur plah yaouank evelti : poelleg, evezieg, prest dalhmad d'ober ar vad ha pell he spered diouz fardachou ar vuhez. Ne fell ket dezi dimezi daoust ha m'eo bet goulennet da bried digand kouerien binvidig ! »

Huanadi a reas Paolig : « Red eo din mond kuit ! », a lavaras.

- « Ahanta, Paolig, kenavo ar wech all ; deus beteg du-mañ pa dremeni dre ar bourk ! » « Mond a rin ! », a respontas, en eun doare hegarad, rag plijoud a ree dezañ ar sekretour...

En deiz war-lerh edo o pourmen, pa welas a-bell eur plah yaouank o vond war-du Tredon. Treuza a reas Paolig eur park hag en em gavas war vord an hent. Soazig an hini e oa, gwisket da zul, kaer he horv, koant he dremm,

rodellet he bleo, med neuz an dristidigez en he daoulagad. Selloud a reas outi a-ziadrenñ ar hleuz, hep beza gwelet hag heulia he herzed beteg ma steuzias en eur horn-tro. Chom a reas Paolig eno, difiñv, kollet en eur mor a vennoziou hag a drivliadou, beuzet en eur poull-tro, sacht-dizachet gand gwagennou nerzuz ha yen-sklas.

Erfin e teuas adarre ennañ e-unan hag e kemeras hent ar gêr. Ne gouskas takenn ebed en noz-se. Krog e oa da zikour e dad ha, beure-mad, e tiskennas ; med n'hellas ket seveni e labour evel m'e-nefe c'hoantaet. En tu-hont da ze, ne gave ket deread chom da veva diwar-goust e gerent o-doa poan dija skrapa o zammig gwenneien.

- « Med petra ober ? - Peleh mond ? », en em houlenas a-hed an deiz. Eur beurevez m'edo o labourad er harrdi, eh antreas Loeiz Yonkour. « Demad, Paolig. Erru on da dremen pemzeg deiz er vro. Penaoz ema ar bed ganit ? Seblantoud a rez beza skuizig c'hoaz » « Ya ! », eme Baolig, « n'em-eus ket kousket kalz abaoe... ! » « Abaoe pegoulz ? Lavar din !... » « Nann, Loeiz ; hizio, nann ! Goude, marteze ! »

Mond a rejont d'an ostaleri ha lipad beb a werennad win.

- « Selaou, va hamarad », a lavaras Loeiz, « deut on d'az kweloud, evid kinnig dit tremen, goude kreisteiz, dre ar vereuri da dañva ar sistr. Plijoud a rafe d'am zad da weloud ! » « Nann, Loeiz, n'hellan ket... Kompren mad a rez perag » « Ya ! kompren a ran, a-dra-zur ; med n'ema ket va hoar er gêr. Eet eo da foar Lanuon ha ne vo ket distro a-raog peuznoz !... »

Chom a reas Paolig dilavar eur pennad, neuze e lavaras :

« Ahanta ! mond a rin ! » Izel ha krenuz e oa e vouez.

*

**

Da deir eur e tegouezas Paolig e porz ar vereuri. Den ! Poaza a ree bannou an heol ha lugerni an toennou mein-sklent. Beb an amzer e nije eun dube diwar e gased evid mond da gluda eun tammig pelloh. Selloud a ree ar paotr yaouank ouz ar hrevier. Ne oant ket nêt evel gwechall ; ar porz a oa louzig a-walh. Mond a reas en ti-annez. Den ! Hag e pasaas. Edo an tiegez en neh, e kambr ar Yonkour. Diskenn a reas Loeiz ha lavaroud : « Deus ganin ! » Ne oa ket lorhuz Paolig o sevel gand an diri.

Degemeret e oe en eun doare hegarad. Splannaad a reas dremm Paolig. « Edon ouz da hortoz, Paolig ! », eme an tad, « perag 'ta n'out ket deut d'am gweladenni ?... Kemmet eo an traou bremañ. Poent eo da bep hini sikour e genseurted ha, dreist-oll, e amezeien. Rei a ran labour d'az tad muia ma hellan. Siwaz ! rouez eo c'hoaz evitañ... »

- « Trinkom ! », eme Loeiz, o serviji sistr er gwer a oa eno war an daol, « yehed dim ! » Mad-dreist e kavas Paolig an evaj.

- « Selaou, Paolig ! », eme an tad, « c'hoant am-mefe ma teufes amañ ganim ; barreg out war ar hezeg ; kement-se am-eus klevet ! », hag e vousc'hoarzas. « Evid pez a zell ouz boaziou ha doareou ar vereuri, ne vi ket pell o teski ; ar

mevel koz a vlenio ahanout. Ha neuze, gand an ardivinkou a-vremañ ez eo deut ar gouerien da veza evel Aotrounez ! » Amañ, avad, e c'hoarzas Paolig a greiz kalon. Kement-se a lakaas eur banne joa kenetrezo.

Selloud a reas pisol Paolig ouz ar paotr koz. Treutaet e oa ; gwenn-erh e vleo, skarnilet e zioujod ha dispourbellet e zaoulagad. Peleh edo ar gwaz sonn, ruz ha kreñv, rok ka dicheg, a lakae meur a hini da grena, gwechall ? Ranna a reas ar gaoz adarre. « Paolig ! bet on kaled, ha droug zoken, ez keñver ; hen anzav a ran. Ha n'em-oa, koulskoude, netra da rebech ouzit. Bet on yaouank ivez, evel dout, hag an tan a rede em gwazied. Meur a wech... pardon din, Mari ! », emezañ d'e wreg, « ez eo bet degouezet ganin konta flugez d'ar merhed ha c'hoari troiou-kamm ; galloud a rafe ar mevel koz hen testenia.

« Med labouret em-eus ivez, a-laz-korv. Pinvidig eh on deut da veza ; ha siwaz ! lorhuz war-eun-dro. Esêet em-eus, respet dit, kahad uhelloh eged va reor hag em-eus paket meur a gerseenn. Deut eo ar vuhez a-benn euz va rogoni hag euz va brazentez ! »

Chom a rejont o-fevar heb ranna grik. Stouet e oa penn Paolig. Kenderhel a reas ar hlañvour : « Ar pez a zo tremenet a zo maro ! ». Drougliva a reas Paolig. « Va hompren ervad, mabig ; felloud a ra din lavaroud n'on-eus amañ, en ti, keuz ebed o weloud Soazig o vaga eur garantez leun, gwirion, didrehuz, evidout. Merzet on-eus n'he-doa ket greet he halon eun dibab fall... Nann ! er hontrou ! » A-benn eun nebeud miziou, ne vo ket er barrez eur houëriad par dit... Dond a ri da loja ganim... pa gari... war-lerh an eost... êsoh e vo dit aoza an eured !... »

- « Eun eured, Yonkour ? Petra a fell deoh lavaroud »

- « Feiz, Paotrig, setu, krenn-ha-krak : rei a ran dit va merh karet, va Zoazig vihan, va feadra nemetañ. N'hell ket an douar mervel ; ha ne welan nemedout a-gemend a vefe gouest da rei d'am farkeier al lufr, ar haerder, ar binvidigez o-doa a-raog ar brezel milliget-mañ. Red e vo dit asanti, Paolig. Ya ! gouzoud a ran !... med 'vin daonet ! », hag e savas a-daol-trumm en e goazez, ruz e zremm evel gwechall, feulz e zaoulagad. Ken buan all e sioullaas. - « Va digarez, Paolig ; felloud a ra din ober da gompren n'eo ket dleet d'eur gwaz evel dout, speredeg, gouiziege, leun a youl, chom re bell hep fortuna... »

« Poent eo dit dimezi ha kaoud eun tiegeziad a vugaligou vihan. Rag c'hoant am-eus, a-raog mervel, gweloud eun êlig koant o piltrotad war leur va hambr !... »

Mousc'hoarzin a reas Paolig. « Trugarez, deoh, Fañch », emezañ, « yehed deoh ! »

Eva a rejont eur gouzougad sistr. Med n'hellas ket Yonkour koz kas war-draoñ an disterra takenn. Staga a reas da basaad ; hag e hourvezas adarre. Lugerni a ree e zaoulagad o selloud ouz an daou waz : « Kenavo ar henta, Paolig. Deus d'an ti p'az-po c'hoant ; amañ emhout er gêr ! »

Neuze e kuitas Paolig ar vereuri, strafuillet da vad, ha, koulskoude, eun elfenn a lorh ouz e hilliga.

Dond a ree an amzer da domma muioh-mui hag ar mêziou da gaerraad. Goude koan e kustume Paolig mond da besketa. Eun abardaevez, o tistrei d'ar gêr, e heulie eur wenodenn, a-dreuz koadig ar Mogn, nepell diouz ti ar Yonkoured. Diskenn a ree an draoniennig ma'z eus eur poull-kanna e gwasked eur hleuz. O tremen e-biou d'ar poull, e welas eur garrigell leun-kouch a zillad nevez kannet. Den war-dro. Edo war-nez bale pa welas eur plah o tond davetañ ; noaz e oa he divreh ha traoñ he diouharr. Na gwenn ha plijuz e oant ! Prestig e oe en e gichenn. Neuze e chomas en a-zav, o krena evel eun delienn en avel.

Soazig an hini a oa dirazañ, difiñv bremañ, digor-braz he daoulagad. Menel a rejont mud a-dal an eil d'egile. Nag a gemm enni ! Ne oa ken ar plahig a wechall, koant ha mistr nemetken. Nann ! deut e oa da veza eur gaer a vaouez keneduz ha nerzuz war eun dro. Santoud a reed en he sellou youl eur grouadurez he-doa stourmet, hag a ouie ar pez a felle dezi. Kerkent e oe levezonet Paolig. Mousc'hoarzin a reas Soazig : « Deus », emezi, « deus davedon, Paolig ! ». En he mouez e oa eur hren hag eun esper asamblez, evel pa vefe bet oh hoala eun evnig re ouez, rag aon n'ez afe kuit.

Ne deas ket kuit al labous distroet d'an neiz war-lerh beajou garo. Nann ! goustadig e tostaas outi evel eul loenig teoget gand eun naer-wiber. Paket e oa adarre diwar-bouez e galon dener. Kemer a reas he dorn, dousig da genta ; neuze e stardas gand muioh a nerz ; hag en eun taol, e oe o muzellou stok-ou-ztok. « Soazig ! », emezañ. « Paolig ! », a lavarar-hi, izel-kenañ. N'hellent distaga nemed ar geriou-ze.

Dougen a reas Paolig karrigell ar houëz beteg porz ar vereuri. « Eom en ti ! », a ginnigas-hi, « sehed az-peus moarvad ! »

Greet e oe dezañ eun degemer laouen ha didroidell. Chom a reas zoken gand e goan. Hag eno e oe divizet e teufe d'ober an east.

Adaleg an deiz-se e oe kemmet penn-ou-z-penn buhez ar paotr yaouank. Dond a reas tamm-ha-tamm da veza sederroh hag eun disterra farsuz... Stard e oe an dorna en askont d'an diouer a wazed. Ober a ree Paolig labour tri a dud ; hag evel-se e teuas da honid eur vrud vad ha doujañs an oll.

Asanti a reas dond da veva ha da loja er vereuri. Kempennet e oa bet evitañ eur gambr, stok ouz hini Loeiz. Bemdez e teue Soazig da gloza an traou e-pad ma veze Paolig o labourad er-mêz. Gand ar mevel koz e teskas an tu da en em gemer war bep tachenn. Ober a reent tro ar parkeier an aliesar gwella ; hag e teuas Paolig da anavezoud ervad talvoudegez pep tamm douar ha penaoz e lakaad da veza strujuz.

Bremañ a veze dalhmad an daou amourouz an eil e-kichenn egile. Braz e oa o levenez ; med ne oa ket c'hoaz war o muzellou kaoz an dimezi ; en o halonou ne lavaran ket.

Eun devez e oent galvet gand an tad en e gambr. « Ahanta ! », emezañ da Baolig, « ha plijoud a ra dit da vicher nevez ? » « Feiz ! », a respontas ar paotr, « a-benn eun toullad miziou e hellin marteze kavoud enni eur joa nevez. Da hortoz, e welan em-eus kalz da zeski, med felloud a ra din tizoud ar pal ! » -

« Setu aze komzou eur gwaz ; laouen on ouz da glevoud ! » - « Ya ! med eur gudenn all a chom da zirouestla, mabig... Bremañ emaut amañ ganim a-hed an deziou. Aon am-eus rag an teodou fall ; va hompren a rez ervad ? » - « Ya ! », eme Baolig.

« Neuze, eta, an abreta ar gwella, ez eo red deoh dimezi ! »

Selloud a rejont o-daou an eil ouz egile, neuz an eürusted o splanna en o daoulagadou. Ar vamm a lavaras : « Aon am-eus e vefe mad lida an eured war-dro koulz ar Pardon. Eun tammig a-raog marteze ? ». Evid ar wech kenta e respontas an tad : « A-du ganit on, Mari ; gra pep tra ; aoz kemend a zo d'ober a-benn sadorn ar pardon !... »

Hag e tegouezas erfin an devez ken pell gortozet gand Soazig. Na koant e oa gand he hoof braz gwenn-kann, pintet war he fenn evel eun alarh o vond da nijal, he horvenn hag he zavañjer du, brodet gand daouarn eur voudig ampart ha dreist-oll he chal kaer a lakaas an oll da estlammi. He botou gand o zeuliu uhellig a-walh a roe dezi eun emzalh mistr ha faro. En he hichenn e lugerne lifre nevez Loeiz gand e nozelennou braz, melen ha ront hag e haloñsou aour. Eñ an hini, e-leh an tad, a gasas e hoar beteg an iliz... Pa oe echu al lidou, e teuas an ambrougadeg er-mêz. Soni a reas ar hleier braz, ken na stroñsas an iliz a-bez. En em voda a reas kerkent tud ar bourk. Gweloud a rejont an daou bried nevez kazel-ha-kazel bremañ, kaer, eüruz, al levenez o para warno.

Kemer a reas Paolig eun dornad gwenneien a stlapas er-vann war-du ar vugale a oa eno o tihenaoui hag o hortoz. Neuze e saillas pep hini war an arhant hag e oe eun emgann taer, ken na hoarze an oll.

Red e oe eveljust ober tro an ostaleriou ; goude-ze e oe distro d'ar vereuri leh ma oa bet aozet ar pred.

A-hed an hent e starde Paolig breh Soazig ouz e vruched hag e floure he dornig tomm. Fromet e oa ar wreg yaouank ; ha, beb an amzer, e selle ouz ar walenn aour kinniget dezi gand he gwaz.

Bez' e oa arouez ar garantez, an eürusted hag al lealded.

Prientet e oa bet ar wastell er harrdi braz kempennet a zoare : bleuniou dre-oll ha liñseliou gwenn-erh war ar mogeriu ha war an taoliou.

Eur pred dispar a oe servijet. Ne oe ket kanet nemeur abalamour d'an darvoudou, med, memestra, ne chomas den evel Doue Pleuveur, rag ne oa, e-touez ar gouvidi, den a-gemend a vefe e kañv. War-lerh al lein, ez eas Soazig ha Paolig da weladenni Yonkour en e gambr. Kemer a reas hemañ dorn e verh hag hini Paolig hag o lakaas an eil en egile.

Fromuz e oa an arvest-se ken na stagas an daou bried nevez da leñva a-gevred gand an tad...

*

**

Antronoz e oa deiz ar pardon. Mond a rejont o-daou war-droad beteg ar bourk. Edo an diskar-amzer o louedi hag o veleni ar gwez ; freskaad a ree an avel.

Bale a rejont euz an eil penn d'egile d'ar blasenn. Siwaz ! ar pardon a oa treud-meurbed. A-dreñv d'an iliz, netra ; e-tal an ti-kêr eun toullad staliou ha nebeud a dud en-dro.

- « Eom ! », eme Zoazig, « da weladenni ar gemenerez ! »

Eno e chomjont beteg koan. Debret gante o fred e tegouezjont e toull dor ar zal-dañs. Eur houblad all a ginnigas dezo : « Mond a reom d'ober eun dro en diabarz ? » Selloud a rejont an eil ouz egile ha lavaroud : « Nann ! Trugarez, dleet eo dim distrei d'ar gêr ! » Hag e kemerjont, goustadig, hent Sant-Laorañs, kazel-ha-kazel, o halon leun-barr a levez. Krog e oa ar stered da strinkellikad en oabl boull ; sevel a ree euz an aod eun avelig flour ha fronduz. Dre forz kerzoud e tegouezjont e-kichenn ar parkig ma'z ee Paolig gwechall da vesa e vuoh ha da lenn.

- « Deus ganin, Soazig ! », emezañ. Neuze e tigoras ar gloued hag eh antreas, Soazig ouz e heul, el liorzic a oa eun nebeud sklêrijennet gand al loar.

Azeza a reas war ziribin ar hleuz, dres e-leh m'e-noa huñvreet meur a wech. Dond a reas Soazig stok outañ hag e chomjont evel-se difiñv ha dilavar eur predig mad.

Santoud a reas Paolig eur gridienn a-hed e livenn-gein ; yennaad a ree muih-mui an amzer. « Deus », emezañ, « poent eo ! » Hag e pokas dezi gand doujañs.

Neuze e kemerjont hent ar vereuri, hent eur blanedenn nevez.

1

ⁱ keurenn (distaget “eun dieurenn“ e Treger) : eur plah koant.